

KALEJDOSZKÓP KALEIDOSCOPE

Horthy Nándor: Őszi csendélet

„Nincs más haza, csak az anyanyelv...”

(Márai Sándor)

corvina

MOBILE

Available on the
App Store

ANDROID APP ON
Google play

THE LARGEST HUNGARIAN CANADIAN
COMMUNITY ADVERTISING NETWORK

416-638-3431

DOWNLOAD FREE APPLICATIONS
[WWW.CORVINADIRECTORY.CA](http://www.corvinadirectory.ca)

Mobile application

iPhone / iPad / Android

Always in your hand

Always up-to-date

Prompt dialing from application

Easy to save phone numbers

Increase your ad's value with logo,
short video of your business

Established 1958

416-596-0297
toms-place.com

190 Baldwin St.
Kensington Market
Just west of Spadina

M-W 10-6

Th-F 10-7

Sat 9-6

Sun 12-5

Tom's Place

Tom's Place and the Mihalik family have strong Hungarian roots but at the same time are very proud Canadians. Pictured above is Tom Mihalik, with his son Tom Jr., both ready to serve you at Tom's Place. Established in 1958, Tom's Place now offers the biggest selection of suits in North America, all at great prices.

Please visit Tom's Place, one of Toronto's leading retailers for designer men's and women's business apparel.
Conveniently located in Kensington Market.

*Designer
Men's & Women's
Clothing for
Over 50 Years*

facebook.com/TomsPlaceTO

SZERKESZTŐI GONDOLATOK HELYETT

ÁPRILY LAJOS

SZEPTEMBERI FÁK

Bükkök smaragd színét erezve fent
az első pár vörös folt megjelent.

Állunk. Kezedben késő kék virág.
Azt mondd: Ősz. Az első őszi fák.

Én azt mondom: Vér. Vértelt vadon.
Elhullt a Nyár a nagy vadászaton.

Amerre vitte buggyanó sebét,
bíboros vére freccsent szertesztét.

Ahol a nyom-vesztő bozóthoz ért,
hogyan tékozta, nézd, a drága vért.

S míg véryomán vad szél-kopó csahol,
hörögve összeroskad valahol.

TERJESSZE LAPUNKAT!

MŰVELTSÉGE GAZDAGODIK, HA
AZ ÉSZAK-AMERIKAI MAGYAR
DIASZPÓRA EGYETLEN, KÉTNyel-
vű,
SZERVÁTIUSZ JENŐ-DÍJAL
KITŰNTETETT KULTURÁLIS
FOLYÓIRATÁT OLVASSA!

Dancs Rózsa

Kéziratokat és más, közlésre szánt anyagot csak
elektronikus postán fogadunk el.
A folyóiratban megjelenő írások tartalmáért kizárólag
a szerzők felelősek.

We accept manuscripts, pictures, etc. by e-mail only.
The opinion expressed in this publication are
not necessarily those of the publisher.

TARTALOMBÓL - CONTENTS

Orbán Viktor miniszterelnök üdvözlése lapunk 15. évfordulójára	4
Ady Endre: Október 6. (vers)	5
Endre Ady: October 6 (poem, translated by Frank Veszely)	5
Az aradi tizenhármak	6
Faludy György: Október 6. (vers)	8
The Martyrs of Arad	9
Áder János köztársasági ünnepi beszéde Torontóban	10
Dancs Rózsa: A torontói magyarok Áder János köztársasági elnökkel együtt emlékeztek 1956-ra	13
Dancs Rózsa: Egy tanúságtévő épület	16
Pénzes Lóránt: A sepsimagyarósi református templom	17
The Reformed Church of Sepsimagyarós (translated by Lajos Simon)	19
Kisgyörgy Zoltán: Értékmentés Sepsimagyaróson	20
Varga Gabriella: A művészet teljesebb emberré tesz...	22
Király Ilona: Hullott a vér (vers)	24
Aki nemcsak tehetséget örökölt őseitől...	25
Tamási Áron: Szabadság madara	26
Eudoxia 20 - Dunakeszi	29
Kabdebó Lóránt: Másfél százada született Gárdonyi Géza	30
Gárdonyi Géza: Hordj magadnál tüzet	31
Varga Gabriella: Jakab Antal példáját felidéztek Bécsben	32
Bácsalmási István: Közmondásokkal tanítani	35
Pintér László: Tavasz volt októberben (vers)	36
László Pintér: It was Spring in October (poem, translated by Frank Veszely)	36
Magyar világ az Irish Lake partján (D. R.)	37
Devecsery László: Fény-játék szőlőlevélen	
Vers-játék ősszel (versek)	39

KALEJDOSZKÓP - KALEIDOSCOPE

ISSN 1480-5499

MEGJELENIK KÉTHAVONTA - PUBLISHED BIMONTHLY

Előfizetés - Subscription: CA\$65.00/year; Foreign: US\$75.00/year

Publisher: **Kaleidoscope Heritage Club**Elnök - **Telch György-George** - PresidentFőszerkesztő - **Telch-Dancs Rózsa** - Editor-in-ChiefSzerkesztés, fordítás - **Turóczy Tamás** - Editor, TranslatorTerjesztés - **Turóczy Katalin** - Subscription

Munkatársak: Bácsalmási István, Kaslik Péter,

Miska János, Sándor Mary, Veszely Ferenc

122 Silas Hill Drive, Toronto, ON, M2J 2X9, Canada

Tel.: 416-491-4631; Fax: 416-491-9661

E-mail: rozsadancs@yahoo.ca

Copyright © Kaleidoscope Heritage Club

*No part of this publication may be reproduced by electronic
means, photocopying or otherwise, without written permission
from the publisher, excepting brief quotes for the purpose of
review*

***KALEJDOSZKÓP szó a Pallas Nagy
Lexikona helyesírását követi**

MINISZTERELNÖK

Kedves Magyar Barátaim!

Az egységes magyar nemzetet a szeretet, a ragaszkodás, a hűség, az összetartozás egymásba kapaszkodó kis körei ölelik egybe. Ahogy Szent Pál fogalmazott: „tagjai vagyunk egymásnak.” Elfogadjuk, hogy ebből a megannyi kis körből álló idegenek csoportját összeköti a közös múlt, a kölcsönös segítségadás hálója, és összeköti egy nagy, közös, távoli cél, amely hosszú távon, még nemzedékek elmúltával is, mindannyiunk előnyére szolgál. A magyarság történelme során nem elsősorban attól volt erős, hogy nagy területet ölelt körül, sokmillió embert vett védőszárnya alá – magyar ajkút és más nemzetiségűt, aki felvállalta a múltunkat, és velünk kívánta tervezni a jövőjét –, és harminchat nemzedék számára jelentett újra és újra biztos hátteret, elrugaszkodási pontot és feltároló lehetőségeket. Hanem mindenekelőtt azért, mert a nemzet örök eszményként több mint egy ezredéven keresztül ott lebegett a magasban, és valamennyiünk teljesítményét, odaadását, áldozatvállalását harcban és békében egyaránt megsokszorozta. Így volt képes és így képes ma is arra, hogy veszély esetén újra és újra egységbe hívja a világmagyarságot. Igen, a magyarság eszményéért voltunk, vagyunk és leszünk képesek mindig újrakezdeni, szinte a semmiből új világot teremteni, fogcsikorgatva kimondani: mégis, akkor is, csak azért is. Szívünkbe véstük: nem az számít, hány pofont kapsz, hányszor esel el; csak az a fontos, fel tudsz-e állni újra.

A világmagyarság ma újra talpra állt. Nem csupán az ellene összeesküvőket győzte le, és vált függőből szabad, gyarapodó nemzetté, hanem elsősorban saját gyengeségén, kishitűségén, kétségein kerekedett felül. Ez csak együtt sikerülhetett, és csak együtt sikerülhet ezt követően is azokkal, akik az anyaország határain túl is jeleskednek a magyarság értékeinek fenntartásában, továbbadásában.

Az Önök lapja immár tizenöt esztendeje szolgálja a világmagyarságot, öregbíti a magyarság tekintélyét, viszi híret a magyar szellemnek. Engedjék meg, hogy boldog ünnepelést, emlékeztést és jövőbe tekintést kívánjak Önöknek tizenötödik évfordulójuk alkalmából, erőt és kitartást a következő sokszor tizenöt évhez, ami Önök előtt áll.

Isten éltesse Önöket!

Budapest, 2013. március 25.

Orbán Viktor

ADY ENDRE

OKTÓBER 6.

Őszi napnak mosolygása,
 Őszi rózsza hervadása,
 Őszi szélnek bús keserve
 Egy-egy könny a szentelt helyre,
 Hol megváltott - hősi áron -
 Becsületet, dicsőséget
 Az aradi tizenhárom.

Az aradi Golgotára
 Ráragyog a nap sugára,
 Oda hull az őszi rózsza,
 Hulló levél búcsucsókja;
 Bánat sír a száraz ágon,
 Ott alussza csendes álmát
 Az aradi tizenhárom.

Őszi napnak csendes fénye,
 Tűzz reá a fényes égére,
 Bús szívünknek enyhe fényed
 Adjon nyugvást, békességet;
 Sugáridon szellem járjon
 S keressen fel küzdelminkben
 Az aradi tizenhárom.

ENDRE ADY

OCTOBER 6

Autumn sun's resplendent smiling,
 Autumn rose's wilted dying,
 Autumn winds' wounded, sad howling:
 Each one a tear always falling,
 Where redeemed – for heroism's fees –
 Were honour, decency, glory.
 By the thirteen Arad martyrs.

On this Golgotha of Arad
 Shines the golden Sun, pure karat,
 There fall the roses of Autumn,
 Falling leaves' last kisses upon.
 Sadness on dried branches sheds tears,
 In their graves silently dreaming
 Sleep the thirteen Arad martyrs.

Autumn Sun's now so tranquil shine,
 Simmer your light onto the sky!
 Make our troubled minds be at ease,
 To our sad hearts do bring calm, peace!
 May your rays bring spirit, not fears,
 May we be helped in our struggles
 By the thirteen Arad martyrs!

Translated by Frank Veszely, 2013

FINAL WORDS OF MARTYRS OF ARAD

1. *Vécsey Károly*: God gave me the heart and soul that flamed in the service of my people and my country..

2. *Török Ignác*: I will soon stand in front of God's judgement. The weight of my life is infinitestimally small, but I know that I only served Him always.

3. *Schweidel József*: Today's world is the world of Satan, where for honor gallows, for treason power is due. Only a true revolution, the world's new, revolutionary humanity can sweep away this cursed world order at loggerheads with itself.

4. *Poeltenberg Ernő*: We have come to this by our enemy's angry retribution.

5. *Nagy-Sándor József*: How horrible it would be to think of dying now, if I had done nothing in my life! I am humbled before God that He has made me a hero, a true human being, and a good soldier.

6. *Leiningen-Westerburg Károly*: The world shall come to its senses when it sees the work of the executioners..

7. *Lázár Vilmos*: Who is to blame for that such is the fate of the Hungarian? At the foot of Christ's cross became apostolic the souls of the apostles, and at the foot of the gallows must ripen revolutionary the Hungarian soul.

8. *Láhner György*: Christ's cross and the gallows are so related! Next to God's sacrifice mine is so dwarfed!

9. *Knézich Károly*: How strange that judge Haynau is Christian, and so am I! Only the Devil could mix up the cards this way.

10. *Kiss Ernő*: My God, will the youth of the New Age be a whole human being? Glorious saints of the House of Árpáds, hold a wake over the youth of Hungary so that their hearts be Christ's, and their lives be their homeland's!

11. *Dessewffy Arisztid*: Yesterday we needed heroes, today we need martyrs. This is the command of the service of my country..

12. *Damjanich János*: We have triumphed over death, because we were ready for it at all times.

13. *Aulich Lajos*: I served, served, always just served. I shall serve also with my death. My ardently loved Hungarian folk and country, I know, shall understand this service.

AZ ARADI TIZENHÁRMAK

A tizenhárom vértanú emlékszobra Aradon

A világ birája, a történelem fog e kérdésre felelni. Legyenek a szentemlékű vértanúk megáldottak poraikban, szellemeikben a hon szabadság Istenének legjobb áldásaival az örökké valóságban keresztül; engem, ki nem borúlhatok le a magyar Golgota porába, engem October 6ka térdeimre borúlva fog hontalanságom remete lakában látni a mint az engem kitagadott Haza felé nyujtva agg karjaimat a hála hő érzelmével áldom a vértanúk szent emlékét hűségükért a Haza iránt, 's a magasztos példáért, melyet az utódoknak adtanak; 's buzgó imával kérem a magyarok Istenét hogy tegye diadalmassá a velőkig ható szózatot, mely Hungária ajkairol a magyar nemzethez zeng. Úgy legyen. Amen!

(Kossuth Lajos, Torino, 1890. szeptember 20.)

"Jaj de búsan sűt le az őszi nap sugára
Az aradi vártömlöc nagy ablakára.
Szánja azt a tizenhárom magyar vitézt
Ki a börtön fenekén a halálra néz.

Elítélték sorban mind a tizenhármat,
Szótték-fontak a nyakukba ezer vádat.
Elnevezték felségsértő pártütőknek,
Hogy a magyar szabadságért harcba keltek.

Aradi vár, aradi vér, halál - völgye
Lett a hős magyaroknak temetője!
Virágozzék sírotokon vétek virága,
Elfelejthetetlen legyen azok halála.

(Korabeli dal)

ARAD, A MAGYAR GOLGOTA

1849. október 6-án a pesti Újépület falánál föbe lőtték Batthyány Lajos volt miniszterelnököt. Az aradi várban pedig különleges intézkedésekkel készítették elő a kivégzést. Ezerháromszáz katonát éles töltéssel láttak el, éjjel kettőzött őrcsapatok jártak fel és alá, hajnalban az egész őrség fegyvert ragadott. A tábornokok vigasztalására lelkészeket küldtek, de inkább őket vigasztalták az elítéltek: a papok sírva léptek be hozzájuk.

Gyalogmenetben kísérték a tábornokokat a kivégzés helyére. Egyedül Damjanich és Sujánszky lelkész ült parasztszekéren, a tábornok szivarozott, éppen elszívott egy szivart, mikor az akasztófákhoz értek.

Útközben azt mondta Sujánszky tisztelendő úrnak:

- Csak legalább Kossuthot óvja meg az Isten a mi sorsunktól, így legalább marad némi remény, hogy hazánknak még egyszer fölvirrad! Négy tábornokot főbelövésre ítélték - kilenc akasztófa állt a vesztőhelyen. Először Pöltenberg előtt állt meg a porkoláb. - Kérem, kapitány úr! (mindenkit azon a rangon szólított, amelyet egykor a császári seregben viselt). Pöltenberg egy percnyi halasztást kért, odalépett Damjanichhoz, és megszorította a kezét.

Damjanich azt mondta neki: - Isten veled, barátom! - S azzal megcsókolta. Egymás után léptek a tábornokok Damjanichhoz, mindenki búcsút vett tőle. Amikor Leiningenre került a sor, ő engedélyt kért a vezénylő őrnagytól, hogy a legénységhez szólhasson. - No, hát szóljon, de röviden! A harmincéves ifjú most is honvéd tábornoki egyenruhát viselt, csengő hangon megszólalt, és német nyelven ezt mondta: - Felőlem azt a hírt terjesztik egyesek, hogy én Buda felszabadításakor osztrák tisztet meggyilkoltattam volna. Nekem nem áll módomban más védekezés, ezért itt az utolsó percben, Isten szabad ege alatt a jelenlevők előtt kijelentem, hogy ez a rólam terjesztett hír aljas rágalom! Ezután társaihoz fordult, és azt mondta nekik: - Isten veletek, bajtársak! Nemsokára egy más, igazabb bíró előtt állunk, ő igazságosan ítélt majd fölöttünk. Damjanich már csak Vécsey Károly tábornoktól búcsúzhat el, akit utolsónak hagytak, mert a délvidéki hadsereg megtartásáért rá különösen haragudtak. - Éljen a haza! - kiáltotta Damjanich. Ez volt az utolsó szava. Vécsey körülnézett, nem volt kitől elbúcsúznia. Ekkor odalépett Damjanich tábornokhoz, és megcsókolta a kezét.

Mihelyt a katonaság elvonult, és a közlekedést helyreállították, ezrével zarándokolt a nép a kivégzés helyére...

Lengyel Dénes nyomán.

*Thorma János
Aradi vértanúk,
október hatodika*

FALUDY GYÖRGY: **OKTÓBER 6.**

A vesztőhelyre sáros út vitt
és kikericsek kékjei.
Száz év, s meghaltam volna ügyis-
vígasztalódott Vécsey.
Lahner György sírt s a földre nézett,
Damjanich szekéren feküdt,
Leiningen felmentő honvédek
árnyát kereste mindenütt.
S a táj olyan volt, mint a fácán:
tarlók, fák véző foltjai,
és ők, tarkán, libegve, hátán:
elhulló, bús-szép tollai.
Aradon így. A pesti téren
is ütötték a dobokat,
de ő; nem félt, csak arca széle
vetett rózsálló lobokat.
Mosolygott. Mi bánta, hogy vége?
Branyiszkónál nevét az égre
karcolta kardja, a híres.
Ez volt Dembinski hadsegéde,
Abancourt Károly ezredes.
S mi elfeledtük. A miniszter,
bár hívták, maradtak egyedül.
- Az Al-Dunán szólt mély a gázló
s vénember már nem menekül.
Leszek bitófán harci zászló,
ha sorsom ezt így róttá ki-
s habár magyar volt Csány László,
úgy halt meg, mint egy római.
A többit, mintha friss, mély sebből
fröccsen szét érdes csepű vér,
Kuftsteinbe, Grácba, Josefphstadtba,
Olmützbe vitte a szekér.
Húszan egy odvas pincelyukban,
nehéz bilincsen, pipájukkal
egyensúlyozták magukat:

így éltek, sakkoztak, dohogtak
és elmélkedtek, jó urak.
Kegyelmet vártak s forradalmat,
áldottak-átkozták a hont
és írtak vert hadakra verset,
tábornok Bemre disztichont.
Volt, aki bírta; más kivénhedt;
olyik megőrült, de az élet
sodrából mind-mind kiesett.
Kinn szöske osztrák hadnagyoktól
gömbölyödtek a hitvesek.
S az ország rothadt. A rabságot
mindjárt megszokta s elfeküdt
a földön, mint télvízkor vágott,
rózsás rügyekkel tele bükk.
E rügyből egy se bontott zászlót:
a nagy tavaszi láz heve
kilobbant, múlt szalmaláng volt
vagy átköltözött másfele,
Londonba, New Yorkba, Turinba
és hús lidércként messze táncolt.
Száz év s a magyar börtönéjjel
nem változott száz év alatt
Száz év s az első fordulóra
ébredtetek és lassan róva
a lépést, meláztatok róla,
mit hozott Világos, Arad:
száz év hűséges ingaóra,
én folytatom járástokat,
mások járnak lépéstetek,
s míg árnyékunk a kőpadlóra
hull hány nap, hét és hónap óta!
s kihúnyunk, pisla mécsesek:
sok szép magyar fej, hervadt rózsá,
Lonovics! Barsi! Berde Mózsá!
árnyatok felénk integet.

THE MARTYRS OF ARAD

The 13 Martyrs of Arad (Aradi vértanúk) were the thirteen Hungarian rebel military generals that were executed on October 6, 1849 in the city of Arad. The city used to belong to the Kingdom of Hungary but is now in Romania. The generals were executed after the failed Hungarian Revolution of 1848-1849. Forces of the Austrian Empire and Imperial Russia reestablished Hapsburg (Austrian) rule over Hungary after crushing the Hungarian revolution for independence. The generals were captured by the Austrians and executed to make sure that Hungary would never again rebel against the Hapsburg Empire and seek independence.

The 13 generals that were executed have come to be regarded as martyrs for promoting the ideals of independence and freedom for the Hungarian people. They fought for the cause of independence and for a liberated Hungary. Not all the generals were ethnic Hungarians, some were Slavic and an Armenian. Legend has it that while the execution was taking place, the Austrian generals were drinking beer and clinking their mugs together arrogantly in celebration of the defeat of the Hungarians. Hungarians vowed never to cling glasses or bottles together for 150 years after the execution. October the 6th has become a day of national mourning for Hungarians as they remember the execution of the martyrs of Arad.

The 13 Martyrs of Arad are: Knezić Károly, Nagysándor József, Damjanich János, Aulich Lajos, Láhner György, Poeltenberg Ernő, Leiningen-Westerburg Károly, Török Ignác, Vécsey Károly, Kiss Ernő, Schweidel József, Desseffy Arisztid, Lázár Vilmos.

1
9
5
6
-
2
0
1
3

ÁDER JÁNOS KÖZTÁRSASÁGI ELNÖK ÜNNEPI BESZÉDE TORONTÓBAN

Fotó: Kralovánszky Balázs

Tisztelt torontói Magyarok!

Minden nemzet és minden nemzedék elképzeli vagy megteremti a maga hőseit. Ezek a hősök többnyire érdekes regényekből, izgalmas filmekből, történelmi korokat idéző legendákból válnak személyes ismerőseinkké. A hősök legendáriuma azonban ritkán szól arról, hogy valójában egyetlen hős sem születik hősnak.

A hősokeket a hősiességet kívánó helyzetek teremtik meg. Azok a helyzetek, amelyek önmaguk jelentőségén túlmutatnak. A hősokeket tetteik teszik hőssé. A helytállás és önfeláldozás pillanatai. Döntéseik, amelyek életre-halálra szólnak.

A hősokekre nem úgy tekintünk, mint akik mindennapjaink szereplői volnának. És mégis, vannak pillanatok, amikor egyszer csak különös dolgok történnek. Amikor egyszer csak igazi hősök vesznek körül minket.

Az utcában lakó fiú, a szomszéd gépsoron dolgozó munkás, az új tanár az iskolából, a reggeli buszt vezető sofőr.

Ők azok, akiknek arca nem a mozivásznonról vagy a címlapok fotóiról ismerős számunkra. Ők azok, akik mindennapi életünkben toppannak elénk.

1956 ilyen hősokeket adott nekünk, magyaroknak. Hétköznapi emberek megszámlálhatatlan sokaságát, akik nem készültek forradalmárnak, nem vágytak vértanúságra. Olyan embereket, akik a diktatúra rabsága helyett szabad emberhez méltó életre vágy-

tak.

Hálásak lehetünk a sorsnak, hogy 56-os forradalmunk hősei és tanúi közül sokan még ma is itt vannak közöttünk. Köztünk élnek szülőföldünk városaiban és falvaiban. És ott vannak a világ megannyi pontján, ahol szabadságszerető magyarok találtak új otthonra 1956 után. Sokan közülük épp itt, Torontóban lettek menedékre. Sokan érkeztek ide az egyetemek, a Nyugati pályaudvar, a Corvin köz és Magyarország más forradalmi helyszíneinek szabadságharcosai közül.

Tisztelt ünneplő Közösség!

A mai napnál keresve sem találhatnánk jobb alkalmat arra, hogy kifejezésre juttassuk, mennyi hálával és köszönettel tartozunk az akkori befogadó országoknak. Köztük Kanadának is, amely az új élet reményét és a szabadság földjét jelentette a szabadság nemzetéhez tartozóknak.

De ugyanilyen hálával és köszönettel tartozunk 1956-os forradalmunk hőseinek is. Mindazoknak, akik életüket is készek voltak feláldozni azért, hogy nemzetünk ismét szabad lehessen.

Sokszor elmondtuk már, 1990-ben visszanyert szabadságunk sok tekintetben 1956 megannyi közös és személyes hősi erőfeszítéséből fakad. Aki most körülünk van, az vagy személyes élményből, vagy a történelem lapjairól, vagy szülei és nagyszülei elbeszéléseiből tudja, hogy milyen is volt az a világ, amikor még áthatolhatatlan vasfüggöny választott el embert az embertől, országot országtól, egész világrészeket egymástól.

A magyar szabadság ügye azonban erősebbnek bizonyult a vasfüggöny halálos szorításánál. 1956-os forradalmunk, majd az 1989-ben és 90-ben megvívott demokratikus küzdelmeink méltán tették a magyarságot a szabadság nemzetévé.

Szabadságszeretettünknek jelentős szerepe van abban, hogy a korábban kettéosztott világ ismét egyesülhetett. Mindabban, hogy a szabadság ügye, a hazánk szabadságához való hűségünk ismét összeköthessen bennünket.

Ez az, ami mindennél szorosabb kötelék kötöttünk, magyar nemzetéhez tartozók között, éljünk bár az anyaországban vagy bármely más táján széles e világnak, és ez az, ami mindennél szorosabban összeköti országainkat is.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

A magyar emigráció története minden időben megmutatta, hogy itthonról elmenni éppoly nehéz lehet, mint maradni. „...a nemzet nem föld, hanem történelmi rendeltetés” – írta Németh László, akinek a leánya, Magda szintén itt, Torontóban kereste a boldogulást a forradalom után.

Németh László tudta, hogy bármilyen földön, a világ bármely pontján nemzet marad a nemzet, magyar marad a magyar.

Mindszenty József élete utolsó nyilvános levelében, maga is távol az anyaországtól, arra biztatta honfitársait, hogy ne felejtsek el szüleik nyelvét, igyekezzenek „lelkileg, szellemileg is megmaradni magyarnak”.

A 20. század nagy történelmi kataklizmái során Kanadában új hazát kereső magyarok ezt mindig, minden időben igyekeztek betartani. A távolságokat, nehézségeket is leküzdve.

Ennek köszönhető, hogy van Torontóban magyar templom magyar nyelvű misével. Van magyar iskola, könyvesbolt és kávézó. Van magyar cserkészet, és van magyar kórus is.

Mindez az Önök hűségét és ragaszkodását mutatja. Ragaszkodást közös gyökereinkhez, nyelvünkhöz, kultúránkhöz. Biztos vagyok benne, hogy abban a teljesítményben, amely a magyar közösségek és intézményeik fenntartását jelenti, a szív szavát, a szeretet erejét kell tisztelni.

A szót, amit a haza, a magyar haza és a magyarság jelent. Haza. „Haza a magasban”, amiről Illyés Gyula is oly szépen beszél versében. És bár volt idő, amikor joggal érezhették úgy, hogy Magyarország nem figyel és nem számít Önökre, Önök akkor sem mondtak le erről a hazáról. Nem mondtak le akkor sem, amikor a hűséghez a lélek nagysága kellett. Nem mondtak le, mert tudták, ez olyan volna, mintha lemondanának önmagukról.

Az idő az Önök hűségét igazolta. Igazuk volt, igazuk lett. És igazuk van abban is, ha továbbra is azt keresik, ami képes egybeforrasztani mindazt, amit a történelem szétválasztott.

Az új évezred szabad Magyarországa számít Önökre. A távolság ma már mind kisebb akadály ebben, mint ahogy ma már nincs akadály az állampolgárság új vagy ismételt felvételének sem. Magyarország államfőjeként megtisztelő számomra, hogy a mai napon egy olyan ünnep részese lehetek, amelyen sokan Önök közül állampolgári esküvel ünneplik a magyar forradalom évfordulóját.

Tisztelt ünneplő Közösség, kedves Honfitársaim!

57 esztendővel ezelőtt ezen a napon, október 23-án, Budapesten kifordult sarkaiból a világ. Olyan fiatalok vonultak az utcán szabadságot és igazságot követelve, akik tudatos életük minden addigi percét egy hazug diktatúrában élték. Méltóságukért indultak útnak a Petőfi-szoborhoz, a Bem-szoborhoz, a Parlamenthez.

Vajon honnan tudták, mi fán terem a szabadság? Miért nem elégedtek meg azzal, amiben felnőttek? A

válasz egyszerű. A szüleiktől tanulták, a vérükben örökölték, a zsigereikben érezték, hogy ez a nemzet többre hivatott. A szabadság eszményképét az előttük járó nemzedékektől örökölték. És nem akartak tovább úgy élni, hogy a vágyott haza ilyen messze legyen a valóságtól.

Sorsukat ezért jegyezték el örök időkre az igazi Magyarországgal, amely nem rendszert és nem államgépezetet jelentett számukra, hanem hazát. Hazát, azaz közös múltat. Hazát, azaz közös ihletet. Közös célt és közös elképzelést a jövőről.

Kedves Eskütevők, Hölgyeim és Uraim!

A mások által kimondott eskü minket magunkat is megszólít. Megnyit valamit a lelkünk mélyén, egy kaput, amelyen át lelki közelségbe kerülünk egymással. És talán nincs is nagyobb hősiesség annál, mint amikor elég bátrak vagyunk másoknak is megmutatni valamit abból, ami lelkünk legmélyén ott lakozik bennünk. Ilyenkor egyszerre leszünk sebezhetőek, és válunk sebezhetetlenné. Sebezhetetlenné, mert lelkierőnkben megsokszorozva többé válunk önmagunknál.

Alighanem 56-os eleink is ilyesmit érezhettek, amikor egymásba kapaszkodva a nemzet szabadságához is elvezető útra léptek. Amikor felemelt fejjel egymás szemébe néztek, és ott meglátták mindazt, amit a diktatúra éveiben önmagukban is elveszetteknek hittek. Amikor meglátták egymásban a hűséget mindahhoz, amiért érdemes élni.

Kívánom Önöknek, a mai nap is nyújtson segítséget ahhoz, hogy sohase kelljen arra ébredniük, hogy bármit is elvesztettek önmagukból, és hogy a szabadság nemzetéhez tartozás büszkeségét minden nap meglássák egymásban és a közösségükhöz tartozókban.

A Szent Erzsébet templomban több mint 600 ember vett részt az ünnepségen. Fotó: Kralovánszky Balázs

Áder János köztársasági elnök, Pordány László nagykövet és Szabó Stefánia főkonzul a Budapest Parkban lerója kegyeletét a hősök emléke előtt.

Fotó: Kralovánszky Balázs

A torontói Árpád-házi Szent Erzsébet Magyar Katolikus Templomban szervezett forradalmi megemlékezést eskütétel előzte meg. Rigó Jenő plébános üdvözölte a vendégeket, majd Simon Éva ottawai vezető konzul ismertette a ceremónia menetét. Miután Szárics Dórka elszavalta Vörösmarty Mihály Honszeretet c. költeményét, hetvenegy új magyar állampolgár - köztük az ezredik kanadai - mondta el

Pordány László nagykövet után az eskü szövegét, majd vette át az államelnöktől az állampolgársági okiratot.

Az Isten házában elhangzott „Isten, engem úgy segíljen!” fogadalom mintha azt az elszántságot visszahangozta volna 57 esztendő távlatából, amellyel elindult azon a koraőszi, napon a pesti utca népe, hogy igazságot tegyen és felszabadítsa önmagát.

DANCS RÓZSA

A TORONTÓI MAGYAROK ÁDER JÁNOS KÖZTÁRSASÁGI ELNÖKKEL EGYÜTT EMLÉKEZTEK 1956-RA

Turóczy Katinka és Branyiczky Attila

1956. október 23. kedd volt, verőfényes, kora őszi nap volt, amikor kitört a magyar történelem legnagyobb, legcsodálatosabb forradalma: egy máréknyi nemzet, amely már egy évtizede a szovjet igájában nyögött, lerázta rabláncait, és pár nap alatt kiűzte az idegen hódítókat az országból: „a parittyás Dávid” harcolt „vad Góliát ellen!” - és győzedelmeskedett. Ezt a forradalmat nem egyes emberek, nem politikai csoportok hajtották végre, hanem a népakarat. Egy népé, amely azt mondta, elég volt! Elég volt 1956. október 23-án éppen úgy, mint 1848. március 15-én: mindkét szent napon a szabadságért állt fel a nemzet és kiáltotta világgá Petőfi Sándor szózatával, hogy „Talpra, magyar!” ’48 ifjúsága után most támadt a hazának egy ’56-os ifjúsága!

Az ’56-os forradalom és szabadságharc 57. évfordulója a kanadai magyar közösség életében azért is történelmi fontosságú, mivel a torontói megemlékezés ünnepi szónoka Áder János, Magyarország köztársasági elnöke volt. A nap folyamán a köztársasági elnök megtekintette az idén újból megnyitott torontói főkonzulátus leendő helységét, meglátogatta a Torontói Egyetemet, ahol a magyar program munkatársaival találkozott, majd elhelyezte a kegyelet koszorúját a Budapest Parkban. Az Ontario tó partján álló 56-os emlékműnél a zászlófelvonási, illetve koszorúzási ceremóniát hagyományosan az itt élő volt forradalmárok szervezték meg, Kulcsár Ervin, a Kanadai Igazolt Szabadságharcosok Szövetségének elnöke, Király Ilona volt soproni diák, Felkai Ferenc, egykori pesti srác. Kulcsár Ervin megható szavakkal emlékezett a forradalom napjaira és hőseire. Az emlékműnél a magyar külképviselet mellett a megemlékezés virágait helyezte el többek között Corneliu Chisu kanadai parlamenti képviselő, Hoppál Péter magyar országgyűlési képviselő és az államfői látogatást megálmódó és lebonyolító Kanadai Magyarok Országos Szövetsége is.

Az ünnepi program műsorvezetői, Turóczy Katinka és Branyiczky Attila felidéztek az egykori eseményeket – a felszabadulási érzés örömteli mámorától, a november 28-ai rövid győzelemig, majd a november 4-én bekövetkezett tragédiáig. A művészi előadások hangulatilag az elhangzottakhoz igazodtak. A Borbély-testvérek, Viktória és Krisztina Petőfi Sándor Nemzeti dal c. verséből adtak elő részletet, Finta Gábor ottawai zeneszerző szerzeményét, a Magyar népdalszvit 4. és 5. tételét játszotta zongorán Palencsár Edit ottawai zongoraművész és maga a szerző, Finta Gábor. Az Oláh Imre orgonaművész, karnagy vezényelte Szent Erzsébet Scola Cantorum előadásában hallhattuk Hassler Ünnepre jöttünk, Kodály Zoltán Esti dal c. darabjait és a kórusalapító Zadubán György szerzeményét, Tollas Tibor Október 23 c. megzenésített versét. A nemzetközileg elismert Wéber András gordonkaművész és Szigeti Máté fuvolaművész Erkel Ferenc Bánk bán c. operájából a Csárdás és a Hazám, hazám c. részleteket adták elő.

A Finta Beatrix Pro Cultura Hungarica-díjas karnagy vezetésével működő Ottawai Magyar Kórus három darabot énekelt: Finta Gábor szerzeményeit, valamint Karai József: Ugrótánc című művét. A maga is pesti srác, Felkai Ferenc A pesti „srácok” c. verssel emlékezett elesett pajtásaira.

Műsorösszállításunkkal bizonyítani akartuk, hogy a diaszpórában is vannak művészeink, akik képesek olyan színvonalú előadásra, amellyel magasrangú vendégeink előtt sem vallunk szégyent és amellyel nemzetünk jó hírnevét öregbitjük a világban.

Az államfő ünnepi beszédének elhangzása után Horthy Nándor torontói festőművész Isten, áldd meg a magyart! c., az új magyar Alaptörvény ihlette alkotását a magyar államnak adományozta.

A műsorvezetők felolvasták Stephen Harper kanadai miniszterelnök üdvözlését, majd elénekelték a kanadai himnuszt.

PRIME MINISTER · PREMIER MINISTRE

I am pleased to extend my warmest greetings to the members of the National Alliance of Hungarians in Canada and the Hungarian community as you mark the 57th anniversary of the 1956 Hungarian Revolution. I am especially honoured to welcome His Excellency János Áder, President of Hungary, to Canada.

In October, 1956, Hungarians spontaneously began a revolt against the communist regime. Approximately 200,000 Hungarians fled following the Soviet intervention, with nearly 40,000 refugees beginning new lives in Canada. Since then, and particularly since the country's new start in 1989, Canada has been a friend to the Hungarian people. Our two countries are allies and partners in organizations such as NATO and the United Nations, and we continue to work together to promote freedom and democracy around the world. Over 300,000 Canadians can trace their roots to Hungary and they can be proud of their valuable contributions to the development, success and cultural diversity of our great nation.

This anniversary offers a chance to reflect upon this influential event in the country's history and to remember those who fought for the freedom that Hungarians enjoy today.

Please accept my best wishes.

OTTAWA
2013

STEPHEN HARPER, KANADA MINISZTERLNÖKE ÜDVÖZÖLTE AZ 1956-OS FORRADALOM ÉS SZABADSÁGHARCRA EMLÉKEZŐ MAGYAROKAT

Nagy örömmre szolgál, hogy üdvözölhetem a Kanadai Magyarok Országos Szövetsége tagszervezeteit és az egész magyar közösséget az 1956-os forradalom 57. évfordulójának alkalmából. Különösen megtisztelő itt, Kanadában üdvözölnöm Áder János urat, Magyarország köztársasági elnökét.

1956 októberében a magyarok egy emberként keltek fel a kommunista rezsim ellen. Közel 200,000 magyar menekült el hazájából a szovjet megszállás elöl, akik közül majd 40,000 kezdett új életet Kanadában. Ezóta, és különösen az 1989-es változások óta, Kanada a Magyar Nép barátjának tekinti magát. Országaink ma már szövetségesként és partnerként lépnek fel az olyan szervezetekben, mint pl. a NATO vagy az Egyesült Nemzetek Szervezete, és közösen fáradoznak azért, hogy a szabadság és demokrácia eszméit hirdessék és terjesszék a világban. Manapság több mint 300,000 kanadai vallja magát magyar gyökerekkel rendelkezőnek, akik büszkék lehetnek arra, hogy munkájukkal hozzájárulnak nagyszerű nemzetünk fejlődéséhez, sikeréhez és kulturális sokszínűségéhez.

Ez az évforduló kiváló alkalom arra, hogy elgondolkodjunk ennek a meghatározó eseménynek az országunk történelmére gyakorolt hatásán, valamint, hogy megemlékezzünk azokról, akik azért harcoltak, hogy a magyarok ma megélhessék szabadságukat.

Kérem, fogadják jókívánságaimat ez alkalomból,

Stephen Harper
Kanada miniszterelnöke

Ottawa, 2013.

A Kanadai Magyarok Országos Szövetségének elnöke, Feszty Dániel Danes-Rózsa és Szabó Katalin alelnökökkel elhelyezi a kegyelet virágait az emlékműnél a Budapest Parkban

DANCS RÓZSA

EGY TANÚSÁGTEVŐ ÉPÜLET

- Ez a falu a földkerekség egyik legeldugottabb zuga, amelyről kevesen tudnak. Nevét nagyon sokan a múlt évben hallották először, amikor fennállásának 500. évfordulóját ünnepeltük. Alig telt el egy szűk esztendő, és máris valami meglepő, nagyszerű dolog történt a falu életében: régi pompáját visszakapta a kicsi református templom belseje. Amiről emberöltőn keresztül nem tudtunk, most büszkén megmutathatjuk a nemzeti örökségünk iránt egyre komolyabban érdeklődő nagyvilágnak: a sepsimagyarósi templom kazettái ott ragyognak a szacsvaival egy sorban, a szomszédos falvak lakói tudtak egymásról, talán éppen egymást erősítve, egymástól tanulva építgették, szépítgették Isten házát – ki-ki a maga erejéből. Nem elhanyagolható dolog, hogy ezt a csodát Sánta Ferenc tárta fel, aki tulajdonképpen idegennek számít a magyarósiak szempontjából, hiszen alig néhány hónapja tűnt fel arrafelé. Levélben kérdeztük, hogyan vetődött Sepsimagyaróra?

Sánta Ferenc: – Barátaim Gál Zoli és Vajda Éva hívására jöttem, akik előttem néhány hónappal telepedtek a faluba, meglátogattam őket, illetve egy-két alkalommal segítettem a szalmaházuk építésében. Kíváncsi voltam a falura, még azért is, mert apai ágon egyik dédanyám a Magyarósi Anna nevet viselte.

D. R.: - Természetesen a látogató a falu legmagasabb pontján emelkedő templomba is bekukkant, hiszen minden helységben a templom jelenti a legfontosabb községtartó szerepet.

S. F.: - Igen. A sötétbarnára mázolt templompadok nyomasztó hangulatot árasztottak, a nehézkes, levegőtlen belső súlyos hatással volt rám, és egyből tudtam, hogy nem volt ez így mindig. Felismertem, hogy az elképzelt eredeti arculatban ennek a sötétbarna színnek nincs helye. Aztán lassan megtudtam a történelmét is, ugyanis unokaöcsém, Péntes Lóránd részletes ismertetőjében több idevonatkozó adatot is feltár. A feltárt motívumok legtöbbször, a dinamikus rajzú virágdíszítés híven szolgálja az 1752-ben épült templom ünnepélyes arculatát, mintegy zenei ritmusát, de van köztük egy csillagdíszes kazetta, ennek a szimbolikáján, üzenetén, ihletésén gondolkodni lehet. Kedvenc díszem egyébként a szószék, még akkor is, ha motívumait nem kemény kőbe, hanem meszes vakolatba faragták, puritán pompájával méltón hirdetője az olvasható Igének. A templomajtók sem elhanyagolható kellékek, csodás rajzú keretei, több mint két évszázados patinája újra élvezhető.

A szószék

D. R.: - Gyermekkoromban, édesanyám mellett üldögélve, istentiszteletek alatt sokszor nézegettem az ablakokat, karácsony tájékán reméltem, hogy az érdekes rácszatok mögül előbukkan a faluba is bepillantó Angyal. Ma már nagyon rossz állapotban vannak azok az ablakok. Lehet szó a restaurálásukról?

S. F.: – Igen, az ablakokat lehet restaurálni, sőt sürget is az idő, mert állaguk így, szinte széthullva egyre romlik. Ugyanakkor szeretnénk feltárni a templom padlózata alatt "rejtőzködő" csontok eredetét, kutatni a mennyezetet, teljesen visszaállítani a régi arculatát, "leltározni" a csúcscsúszbe rejtett időkapuszulát.

D. R.: – Miért kezdett hozzá ehhez a nem kis személyi áldozatot kívánó munkához?

S. F.: – Mint említettem, a magyarósi templom egy időkapuszula, egy tanúságtevő épület az itt élt élő nemzetről, a székelyekről, jelentősége nem csak művészettörténeti! Egyedi, kezdetleges formavilága, egyszerűsége, szépsége értékes örökség. A szacsvai templom értéke: öregsége, néhány freskórészlet, a szinte telibe festett mennyezetdíszítés, ezzel párhuzamosan a magyarósi templomé a karzati kazetták, a csodás, ívelt borítású karzat alatti festett ornamentikák, a mesés szószék, a templomajtó mint a mennybejárat és a puritán szépségű kezdetleges ólomablakok. Össze lehet hasonlítani őket, de jobb külön élvezni a kettőt – a maga egyediségében.

PÉNZES LÓRÁND

A SEPSIMAGYARÓSI REFORMÁTUS

TEMLOM

A református templom a falu központjában egy magaslatról uralja a helységet, egységet alkotva a közeli parókia és kántori lakás épületeivel. Bár a művészettörténeti irodalom nem említi, építészeti szempontból mégis értékes épület. A támpillérekkel ellátott istenháza délnyugat fekvésű, méretei közepesek, felépítése arányos. Építését 1752-re teszik, de a fennmaradt számadáskönyvek tanúsága szerint a munkálatok 1758-ig elhúzódtak. Mai formáját több átépítés és toldás során nyerte el. Az építkezés költségeit a hívek adománya fedezte. Kezdetben torony helyett fa haranglábat állítottak a templom mellé. Korábbi, középkori templomról nincsenek adataink és ez érthető, hiszen a falú első írásos említése 1512-ből származik. Ugyanakkor a korábbi templomoknál gyakori védelmi szerepet betöltő kerített fal is hiányzik.

A XVI. századtól a hívek szomszédos Szacsvára jártak istentiszteletre. Fontos azonban megjegyeznünk, hogy az egyházközség már a templomépítést megelőzően a XVIII század elején önállósulhatott, igaz egyházi életről a környező településekről beszolgáló lelkészek gondoskodhattak. Erre utal, Márkos Ferencné született Koré Anna adománya, aki 1736-ban ön úrasztali tányért adott a helyi egyházközségnek. A ma is meglévő klenódium körirata: ATTA ISTEN DICSÓSÉGÉRE VALO TANGYERTA M[AGYAROSI] EK[LÉZSIÁNAK]. NAK 1736.ESZTENDŐBEN MARKOS FERENCZNÉ. 1768-ban pedig Kese Mihály adott az eklézsia részére egy ön boros kancsót. Saját lelkésze 1771-től lett a településnek, ekkor kezdték ugyanis az egyház anyakönyveit vezetni. Nevét sajnos nem ismerjük de az 1775-ben tett egyházlátogatás alkalmával utasították a lelkészt és az iskolamestert, hogy ne „vegyüljenek bele semmiféle politikába.” Ugyanekkor elrendelték, hogy a templom megrepedezett falait állítsák helyre. Erre következő évben sor is került, három évvel később pedig zsindelelyel való újrafedésére. Sajnos a hívek nem sokáig örvendhetek a megújult istenházának, mivel az 1794-ben faluban pusztító tűzvész a templomot és a közelében álló egyházi épületeket is érintette. A károk nem lehetek annyira súlyosak, kijavításukra már ugyanebben az évben sor került. Sőt ekkor már harangtornyot is toldtak a templomhoz, melynek meredek toronysisakja alatt a térségben eléggé ritka nyitott tornác található melyet

zsalugátérek borítanak. A kijavított templomot ez évben újból is szentelték. Ezt követő néhány évben készült el a templom ma is álló berendezése: az ólomkeretes üvegablakok, a karzatok kazettás mellvédjei, az úrasztala, a szószék.

A hívek nagylelkűségéről tanúskodnak a templom egyik legszebb értékei, a hatszögű ólomkeretbe foglalt hutaüveges ablakok, melyek közül négynek a felső szegélyében adományozójuk nevét is feltüntették. A karzaton levő kis üvegablakon KOVATS T[É] [REZI[A] R[I]JTA, a templom keleti felén levőt JANTSO JANOSNE 1797, a nyugati oldalon levőt MAGYAROSI JÓZSEF, M[A]JGY[A]RO[S]I ÉVA 1797, az északi oldalon levő egyik ablakot KOREH ANDRAS (itt az üvegszemeket elválasztó lécen szerepel az 1797-es évszám) a másikat, melynek felső részén az ólombetétek hiányoznak a feljegyzések szerint MAGYAROSI ISTVÁN csináltatta. A két karzat mellvédjeinek kazettáit is festett virágminták díszítették, melyek hasonlóságot mutatnak a szomszédos szacsvai templomban találhatók. A karzaton szereplő 1797-es évszám datálja a festés elkészültét. A festő nevét sajnos nem ismerjük, csupán feltételezzük, hogy az 1760-as évektől működő „háromszéki festőiskola” valamelyik tagjának a hozzáértéséről tanúskodnak a kazetták. A padok mellvédjét is virágmintákkal díszítették, de ezek már sokkal egyszerűbbek, s valószínűleg későbbiek. A festett kazettákat s a padok mellvédjeit az 1954-1955-ös javítás alkalmával olajfestékkel borították. Ugyancsak barnára festették a karzatok alsó részét borító deszkákat, padokat, eltakarva a kazettákkal azonos virágmintás díszítést.

A 2013-ban végzett helyreállítási munkálatoknak köszönhetően azonban feltárultak a templombelső ezen rejtőzködő értékei. A téglából készült szószék virágmintás ornamentikája révén egyedülálló a környéken. Valószínűleg ez is a 18 század utolsó évtizedeinek a munkája, mivel a szószékkorona már 1806-ban készült. Ez utóbbi felirata az adományozó megyebíró nevét is megörökítette: ÖRÖK EMLÉKE ns MOGYÓROSI BENDEK ÚRNAK. Anno 1806. A szószék mellett külön álló padot az egyházlátogatási jegyzőkönyv tanúsága szerint 1817-után a papné és a mesterné számára készítették. A szószékkal szembeni pad mellvédjén áll az eklézsia egyik patrónusának, a helybeli nemes Jancsó családnak festett címere.

A hatszögű úrasztala az 1794-es tűzvész után fenyőfából készült, rajta virágmintás díszítésben készítettőjének, Koréh Andrásnak neve szerepel.

Az 1802. október 22-én bekövetkezett földrengés számos háromszéki templom romlását okozta. Ez alól a magyarosi sem lett kivétel. A település templomában okozott kárt ismét javítani kellett. Mivel az északi és nyugati falak sokáig nedvesedtek 1840-ben ismét nagyobb helyreállítási munkálatokra került sor. Két évtizeddel később zsindeley helyet cserép födést is kapott a templom. A fenti átalakítások során a nyugati oromfal volutái barokk, míg két portikusz háromszögben záródó oromfalai a korai klasszicista stílus jegyeivel gazdagították a templomot. Két karzata közül a nyugati vagyis hátsó karzat is a 18. századi javítások alkalmával készült el. Ide kívülről egy toldott portikuszból vezet a feljáró. A hagyomány szerint a karzaton a szegények ültek, napjainkban csak kivételes, ünnepi alkalmakkor használják. Orgona beszerzésére a 18. század elején nem találunk adatokat, de a számadáskönyv beszámol arról, hogy 1791- rendbe hozatják az elromlott orgonát és fujtatót. A ma is álló egy manuálós és négy regiszteres. orgonát Nagy József brassói orgonaépítő mester készítette 1885-ben. A hangszer a 20. század közepén meghibásodott, orgonaszekrénye sípjai nélkül áll. A templom építésével egy időben elkészült haranglábba 1783-ban került a kisebbik harang, ekkor „újra rendezik” a haranglábát is. A nagyobb harang vásárlására 1798-ban került sor, mely a második világháború kezdetéig teljesített szolgálatot. Újraöntéséről tanúskodik az alábbi felirat: „AZ 1798-BAN ÖNTÖTT ÉS ÉVI SZOLGÁLAT UTÁN ELREPEDT HARANG ANYAGÁBÓL ÚJRAÖNTÖTTE A SEPSIMAGYAROSI REF. SZENT EGYHÁZKÖZSÉG 1941-BEN.” A kisebbik harang már 1837-ben elrepedt, de a következő évben újraöntötték. Az első világháború alatt sok más társával együtt ez is áldozatul esett a harangrequirálásoknak. Helyébe 1922-ben vásárolták a ma is szolgálatot teljesítő új harangot a következő felirattal: BESZEREZTE A SEPSI MAGYAROSI EV. REF. GYÜLEKEZET KÖZADAKOZÁSBÓL 1922.

A 19. századi javítások sorát az 1885-ös évben végzett munkálat zárta, ezt követően csaknem egy fél évszázaddal később 1954/1955-ben végeztek állagmegőrzési munkálatokat, de kevésbé szerencsés módon. Beke Tibor lelkész feljegyzését idézve: „Amint két atyafit láttam dolgozni a templom körül ... elfödvn azokat a részeket melyek piszkosak és hibásak átvillant rajtam a gondolat, hogy ezek az emberek elfödik a múltat.” Ekkor mázolták barna olajfestékkel le a karzatok festett kazettáit, a padok mellvédjeit, vakolták be a szószék díszítéseit.

A település alig száz hívőjének anyagi megterhelést jelentett a templom eredeti állapotának helyreállítása, ezért 2013-ban a Kovászna Megyei Tanácshoz pályázatot nyújtottak be. Az elnyert támogatásnak köszönhetően a templomban újra nagyobb szabású munkálatok zajlottak. Sánta Ferenc restaurátor által végzett belső feltárás és konzerválás következtében újra eredeti szépségükben fogadják a látogatót az istenháza berendezései.

Források:

A Sepsi magyarosi egyházközség számadáskönyve 1752 –1887, Beke Tibor: A sepsimagyarosi egyházközség története (kézirat) én.

LORAND PENZES

THE REFORMED CHURCH OF SEPSI-MAGYARÓS

The church dominates the view from a hill in the center of the village. Equipped with flying buttresses, it is oriented to the southwest and is part of the collection of buildings with the cantor's and minister's residence. Regardless of not being mentioned in art history literature, it is still valuable and interesting in its architecture. They began building it in 1752 and according to the account book the building was finished in 1758. It took its present form after several re-building and extensions through the centuries. The expenses of the construction were paid for by the donation of the villagers. In the beginning there was a timber belfry beside the building. We do not have any record of the church from the Middle Ages, because the village is first mentioned in 1512. The defensive fortification surrounding wall typical of earlier churches is also missing.

From the 16th century the villagers used to attend worship in the neighboring Szacsva village. It is important to mention that prior to building the church, the congregation became independent at the beginning of the 18th century. The active church life and worships were attended to by ministers of the neighboring villages. This fact is proven by the tin plate donated to Magyaros' congregation in 1736 by Ferencne Markos, born Anna Koreh. On the perimeter of the plate that still exists today it writes the following: GIVEN TO THE CONGREGATION OF MAGYAROS FOR THE GLORY OF GOD 1736 FERENCNE MARKOS. In 1768 Mihaly Kese gave a tin wine jug to the congregation. In 1771 the congregation received its own minister. Unfortunately we don't know his name, but during the visit of the congregation the minister and schoolmaster was ordered not to get involved in any politics. At the same time an order was given to fix the cracks in the wall of the church. The next year the walls were fixed and three years later shingles were changed on the roof. Unfortunately the renewed church could not be enjoyed by the congregation because a fire damaged the church and neighboring buildings in 1794. The damage was not severe, because the buildings were renewed in the same year. During the renovation there was a tower added to the building with an open porch under its roof, which is rare in the region. The church was consecrated as well. In the following few years the church was fur-

nished: the lead framed window, the painted balconies and benches, the table and the pulpit were made and still exist today. The most beautiful relics of the church were made from the generous donations of the congregation, specifically: the hexagonal lead framed glass furnace windows, on the edges of which the names of the donators are engraved. The balcony window was made by KOVATS TEREZIA RITA. The window on the east side of the church was made by JANTSO JANOSNE 1797, on the north side of the church one of the windows were donated by KORE ANDRAS 1797 the other was donated by MAGYAROSI ISTVAN. There are painted inserts on both balconies that are somewhat similar to the ones in the church of Szacsva. As indicated by one of the painted inlays the date 1797 refers to the date the painting was completed. Unfortunately we do not know the name of the painter, but we suppose that it is the work of the "Painting School of Háromszék" that worked in the region since 1760. The front inlays of the benches were also painted, but they are much simpler and were made later. The painted inlays of the benches and balconies were covered with oil paint in 1954-55. With the renovation in 2013 the values of the interior of the church were revealed. Because of the floral patterned ornaments on the pulpit made of bricks is rare in the region. It is likely that the pulpit was made at the end of the 18th century since the crown above it was made in 1806. The writing on the crown beholds the name of the donator: EVER LASTING MEMORY MR. BENEDEK MOGYOROSI Anno 1806. The bench beside the pulpit, the Moses bench, according to the church visiting records was made after 1817 for the minister's wife and for the village Master's wife. Across the pulpit, on the inlay of the bench there is the coat of arms of the local noble family of Jancsó, who was the patron of most of the ecclesia. The hexagonal Lord's Table was made of pine after the 1794 fire, with the name of its maker Andras Koreh.

The earthquake of October 22, 1802 has caused the destruction of many churches in Haromszek. The Refomed Church of Magyaros was not an exception. The damage to the church had to be fixed. Since the north and west wall of the church were soaked for a long time in 1840 there was a larger renovation. Two decades later the shingles on the roof were changed to tiles. During the renovations mentioned above the scroll-work of the western wall is baroque style, while the portico triangle decorates the church with classicist style. The balcony

on the western wall of the church was also built in the 18th century. The entrance to the balcony is from a portico extension of the western wall. According to tradition the poor members of the congregation sat on the balconies.)

Nowadays they are only used during exceptional holidays and events. We cannot find record of an organ at the beginning of the 18th century, but from the book of records it is written that the organ is fixed in 1791. The still existing organ was built in 1885 by the organ builder Jozsef Nagy from Brassó. The instrument broke in the middle of the 20th century and stands without its pipes. The belfry built in the same year as the church only received a smaller bell in 1783, in which year they also fixed the belfry. The second bigger bell was bought in 1798, which served the village until the beginning of the 2nd world war. The re-casting of the bell is proven by the following engraving: "THE BELL CASTED IN 1798 AND AFTER YEAR OF SERVICE, CRACKED AND WAS RECAST FROM THE MATERIAL OF THE OLD BELL BY THE REFORMED CONGREGATION IN 1941." The smaller bell cracked in 1837, but was recast the next year. During WWI this bell also became the victim of bell requisitions. It was replaced by the bell bought in 1922 with the following engraving on it: "PURCHASED BY THE REFORMED CONGREGATION OF SEPSIMAGYAROS THROUGH PUBLIC DONATIONS 1922."

The line of restorations were closed by 1885 for half a century, when in 1954-55 there was a conservation work done, but not very effectively. Tibor Beke priests note is as follows: "As I saw two persons working in the church, covering the parts of the church that are dirty and faulty, it flashed through my mind that they are covering our past." It was during this renovation that the painted inserts of the benches and balconies as well as the floral ornaments of the pulpit were covered over. Because the restoration of the church could not be financed by the congregation of 100 people, the congregation applied for a financial grant to the Kovaszna County Council in 2013. Due to the successful application there was a large restoration project conducted.

Due to the restoration and conservation work of Ferenc Santa the 255 year old church can be seen in its original form.

Sources: *The accountability book of the Sepsimagyarós Reformed Congregation 1752-1887*

Tibor Beke: The history of the Reformed Congregation of Sepsimagyarós (notes)

Translated by Lajos Simon

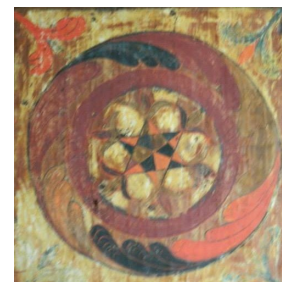
KISGYÖRGY ZOLTÁN

ÉRTÉKMENTÉS SEPSIMAGYARÓSON

Lelkészek és szakmabeliek évtizedes óhaja, hogy feltárják a református templom karzatelőkéinek és az úrasztala hatvan esztendővel ezelőtt barna olajfestéssel lemázolt, 1797-ben készült kazettáinak ornamentikáját. Ennek örömét ünnepelte a gyülekezet és szűkebb körű érdeklődő közönség a szombati istentiszteleten, amely szinte felért egy falutalálkozóval.

A festékréteg alá rejtett értékek feltárásáról Deák Botond Sepsimagyarósra beszolgáló lelképásztor szolt a szószékről. A Máté 13.44 bibliai történet példázata alapján fejtette ki, hogy a festékréteg alatt elrejtett díszítések felbecsülhetetlen értékeink, mentésük nemcsak emberi, hanem nemzeti-egyházi kötelességünk is. Őt bízta meg a gyülekezet a megyei tanácshoz benyújtott pályázat összeállításával, melynek eredményeként sikerült napvilágra hozni és feltárni azokat a festett virág- és levéldíszítményeket, amelyek azért is értékesek számunkra, mert szakvélemények szerint minden bizonnyal a XVIII. században a Háromszéken működő székely mennyezetfestő mesterek alkotásai.

A feltárási munkálatokat Sánta Ferenc restaurátor vállalta, aki elmondta: reményeinél jobb lett az eredmény, várakozásait felülmúló mértékben sikerült napvilágra hozni a festett kazettákat, hogy azok mértéktartó, de érdekes színárnyalatai a mai ember számára is élvezetesek és hitelesek legyenek. A festőmester neve ugyan nem került napvilágra, de hogy a megrendelő a magyarósi eklézsia volt, azt az újjávarázssolt úrasztalának felirata bizonyítja, amelyen Kóréh András neve olvasható, miként a templom ólomkeretes hutaüveg-ablakait megrendelő magyarósi személyek neve is. „Mind a kazetták, az említett ablakok, mind a teljesen restaurált szószék, amelynek különleges technikával készült mintázata egyedi és számomra ismeretlen a székelyföldi templomokban, a magyarósi templomot a vendégforgalmi célpontok rangjára emeli. Ezeket az értékeket egészíti ki a harangtorony alatti bejárat eredeti, festett s most restaurált deszkaajtója, amely megőrzi valaikori színezetét...” *Háromszék, 2013. 09. 17.*

The Hamilton Academy of
Performing Arts
presents
Music and Dance
with
Máté Szigeti

Please see the HAPA website for donations:
<http://www.haofpa.com/fundraising.html>

Concert	Quant.	
Sat. October 26, 2013 - 7pm Baroque Programme		X \$ 25 Adult
		X \$ 20 Senior X \$ 10 Student
Sat. December 14, 2013 - 7pm One Night at the Opera		X \$ 25 Adult
		X \$ 20 Senior X \$ 10 Student
Sat. February 8, 2014 - 7pm La Flute Enchantée		X \$ 25 Adult
		X \$ 20 Senior X \$ 10 Student
Sat. March 29, 2014 - 7pm Trio Concert		X \$ 25 Adult
		X \$ 20 Senior X \$ 10 Student
Subscription to the concert series		X \$ 80
Senior		X \$ 70
Student		X \$ 30
Charitable Donation		
Total	\$	

SZÉKELY IMRE KANADAI GRAFIKUSMŰ- VÉSZ ADOMÁNYA SZÜLŐFÖLDJÉNEK

A Pécsi Tudományegyetem (PTE) Tudásközpont aulájában nemrégiben ünnepélyesen átadták a kanadai British Columbia tartomány fővárosában, Victoriában élő Székely Imre grafikusművész "Köszönet, Pécs" című színes, nagyméretű grafikai alkotását. Ezt a képet a művész 2010-ben már bemutatta a Pécsen megrendezett Európa Kulturális Fővárosa eseménysorozat keretében, amikor a város meghívására önálló grafikai kiállítást szervezett. Az akkori tárlatért a győri származású Székely Imre megkapta a "Magyar Kultúra Terjesztéséért" járó nagyköveti címet.

Az átadási ünnepségen a megnyitó beszédet Dr. Fischerné Dr. Dárdai Ágnes, a PTE Egyetemi Könyvtár főigazgatója mondta, aki megköszönte a nemzetközileg ismert művésznek a képadományt.

Majd Bartalovics Zoltán, a CINKE program művészeti vezetője - aki a kép átadást szervezte- és Kis Varga István, az Origó Ház elnöke köszöntötte a Skype-n bejelentkezett művészt.

A meghatódott Székely Imre elmondta: nagy megtiszteltetésnek veszi, hogy alkotása ilyen fontos helyre került. Közölte, hogy a világon számos jelentős helyen vannak már alkotásai, például a Vatikánban, ahol 1999-ben II. János Pál pápa személyes audiencián fogadta. Akkor adta át a Szentatyának Abba Pater című alkotását... Később a kanadai államnak is alkotott egy színes grafikát, köszönetképpen azért, hogy az ország befogadta a magyar bevándorlókat 1956-ban... Ezt az alkotását az akkori miniszterelnök Jean Chrétien vette át a művésztől a parlamenti dolgozószobájában.

Pécsen a képet a művész barátja és európai képviselője, Aldemar von Angel adta át a városnak. Az átadási ceremónia ünnepi műsorral, szavatokkal és a helyi Kasi Band zenekar előadásával zárult.

www.szekelygallery.com

VARGA GABRIELLA

A MŰVÉSZET TELJESEBB EMBERRÉ TESZ

Kerekasztal-beszélgetés a Commitment-sátorban a 24. Bálványosi Nyári Szabadegyetemen és Diáktáborban Tusnádfürdőn (részletek)

„A művészet varázs, mely átalakít. A könnycseppet persze gyöngyszemmé nem. Az embert emberebbé azonban igen.”

Poszler György

Poszler György fentebb idézett gondolatára rímelték a Kolibri Színház igazgatója, Novák János által Tusványoson a Commitment-sátorban elmondottak is, miszerint egy varázseszköz van a művészettel foglalkozó szakemberek kezében, akik mindannyian abban érdekeltek, hogy ezt a varázseszközt a pedagógusok kezébe adják, és erre ez új Nemzeti Alaptanterv módot ad, „soha ilyen jó lehetőség még nem volt a művészet és az oktatás találkozására”. A július 24-én tartott, „Art vagy nem Art a gyerekeknek?” Művészetoktatás és személyiségfejlesztés az iskolákban című tanácskozáson az előadók azt is megállapították: a művészettanulás cseppet sem úri hóbort, hiszen a teljesebb emberré, a boldogabb, kreatívabb felnőtté válás garanciáján túl munkaerő-piaci relevanciája is van: általa empátikus, a másokra odafigyelő, csapatban jól együttműködő, jól kommunikáló, fókuszáltan dolgozni, árnyaltan fogalmazni képes munkavállalók kerülnek ki az iskolapadból...

Az előadók leszögezték: a művészet iránti érzékenység, fogékonyság felébresztése már magzat-, illetve csecsemőkorban meg kell hogy kezdődjék. Mivel az ember első (és utolsó is egyben) képessége

a hallás, a picivel való egészen korai ének- és zenehallgattatás rendkívül fontos a fejlődése szempontjából, és ebben meghatározó a szülő, s főként az édesanya szerepe és felelőssége. Döntő jelentőségű, hogy milyen értékre szoktatja a gyereket, milyen zenét hallgattat vele, milyen játékot, milyen küllemű és tartalmú mesekönyvet ad a kezébe, elmondja-e neki a mesét úgy, hogy abban hallgatónak és mesemondónak egyaránt kedve teljék. Kisgyermekkorban a készségek ébresztése mellett az öröm a legfontosabb, az, hogy a gyermek örömmel csinálja azt, amit csinál. Az alapozást azután az óvoda veszi át, és ekkortól a pedagógus szerepe kerül előtérbe. A családi milió és attitűd persze továbbra is meghatározó marad, hiszen amit a gyermek a családjában lát, az beleivódik az életébe.

Az egyik alapképzettsége szerint óvodapedagógus Majorosi Marianna elmondta, óvodai foglalkozásai, de a férjével közösen általános iskolások számára tartott néprajzi előadásai is interaktívak: táncolnak, énekelnek, ritmusoznak, tapsolnak a gyerekekkel, és ez igazán komplex fejlesztési módszer, hiszen mindkét agyféltekét stimulálja, a gyerekek minden izomzatát megmozgatja, miközben a kicsik zenét hallgatnak, a népdalban felbukkanó ismeretlen fogalmakat is megmagyarázzák nekik, régen használt eszközöket, feledésbe merülő népszokásokat mutatnak be számukra.

A művészet befogadtatása az évek előrehaladtával hovatovább egyre nehezebbé válik, hiszen ma a fiatalokat a számítógépes lehetőségek, a videojátékok kötik le, és ezzel nagyon nehéz felvenni a versenyt. Schanda Tamás szerint mégis fel kell venni ezt a versenyt, sőt megnyerni sem lehetetlen. A kérdés csupán az, hogy a központi és a helyi pedagógiai fejlesztések hogyan tudnak általánossá válni, elterjedni, a tanulók által mindennap használt különböző informatikai eszközöket hogyan lehet minél jobban beépíteni az oktatásba. Érdekes volt Csík Jánosnak az a megközelítése, hogy éppen az internet, a médiahálózatok adnak lehetőséget arra a nyitottságra, ami jellemző a mai fiatalokra. Mindazonáltal abban is egyetértett mindenki, hogy a közösségi tevékenységben végzett alkotómunkát, az elmélyülés ilyen lehetőségét nem tudja pótolni sem celluloidszalag, sem semmilyen más elektronikai eszköz...

Az előadók úgy látták, a társadalomban szemléletváltásra van szükség, mert ma még az azonnali és kézzelfogható hasznosság szempontjából vizsgálunk mindent. A szülő azt szeretné, hogy a gyermeke jó érdemjegyeket hozzon haza, tanuljon nyelveket, járjon felvételi-előkészítőre stb., s mindemellett a művészet általában elsikkad, mert annak a hasznosságá

nehezen fogható meg. Absztrakció, csapatban való együttműködés, empátia, a másokra való odafigyelés, önismeret – mindez később az élet más területein kamatozódik...

Majorosi Marianna

Kaposi József kifejtette: *a kanonizált kultúra a mi közös nyelvünk. Amikor idézünk egy sort József Attilától, Petőfitől, Arany Jánostól, mindannyian tudjuk, hogy miről van szó, ez tehát a mi közös kulturális nyelvünk. Fontos, hogy egy nemzet tagjai, akik ráadásul különböző országokban élnek, egy nyelvet tudjanak beszélni a kulturális kánont illetően.* Ehhez kapcsolódva Borsos Géza mint az elszakított nemzet-részek képviselője arra hívta fel a figyelmet, hogy az új törvénykezés magában hordozza a közös nyelv kialakításának lehetőségét. *„Végre a Kárpát-medencei magyarság és a magyar nemzet egészének a kultúrája egy és oszthatatlan lesz, amit mindenki ért és egyformán értelmez”* – jelentette ki, majd erre példaként megemlítette a Borsos Miklós Művészetért Alapítvány által húsz éve szervezett Kárpát-medencei alkotótábort, amelyen különböző oktatási rendszerekből érkező általános iskolás gyermekek hét-tíz nap leforgása alatt egy közös nyelvet beszélő közösséggé formálódnak a művészet és Borsos Miklós szellemisége, az általa alkotott értékek talaján. *„Ehhez hasonló eszközökkel kell az embereket arra készíteni, hogy önként keressék a jót, a szépet és az igazat”* – hangsúlyozta Borsos Géza...

Erre szükség is van, hiszen, mint elhangzott, *az tud adni, akinek van valamije.* Az ideális oktatót pedig meg kell találni, mindennapos iskolai művészet-oktatásra ugyanis csak akkor van szükség – mint

mondta Majorosi Marianna –, ha a megfelelő ember a megfelelő módon képes ezt közvetíteni. Ha nem eléggé alapképzett, semmi szükség rá, mert csak ront. Az énekesnő szerint a néphagyomány oktatása különösen fontos, hiszen a modernizálódás folytán most már a hagyományokkal kapcsolatos ismereteket is az internetről szerezzük be, holott arra volna szükség, hogy a gyerek tapasztalat útján jusson hozzá. Ez a szocializálódásában is nagyon fontos, a művészet, s különösen a zene és a tánc közösségformáló erejéről nem is beszélve.

Borsos Géza elmondta: Romániában éppen az új oktatási törvény szüntette meg a művészeti oktatást az általános iskolák szintjén és szorította ki kifejezetten a művészeti szakoktatás területére. *„Ha kulturális autonómiát akarunk – márpedig ez volna a fő cél –, akkor a román oktatáson belül létre kellene hoznunk egy külön oktatási rendszert a magyarság számára, amely csak az elérendő teljesítmények tekintetében kapcsolódna a másikkal”* ... Idézte Ft. Czirják Árpádot: *a művészet egy létra a földiek és az égiek között. A művész az, aki elindul ezen a létrán fölfelé, és minél feljebb érkezik, annál inkább belelát az égiek dolgába. Attól függően, hogy meddig jut el, lesz az ő művészete időtálló vagy sem.”*

Csik János összefüggést talált a művészet iránti érzékenység és a nemzet értéke között. Szerinte egy nemzet értékét határozza meg az, hogy a tagjai mennyire képesek odafigyelni a művészetre és megérteni azt. Úgy vélte, annál értékeesebb egy nemzet, a maga kultúráját, a szép, igaz értékeket minél jobban látja...

Górnagy Mária

Fotók: Pecsénye Réka

KIRÁLY ILONA

HULLOTT A VÉR

Hullott a vér... Azt hittük, változás lesz.
 - Óh, Isten adta örökös remény,
 ha te nem lennél, rég elvesztünk volna
 az élet hullámverte tengerén!
 Mert mi magyarok lángra kapunk könnyen,
 de a sok érző, elhullajtott könnyen
 – mint duzzadó folyón – csak sodor az ár,
 így a helyes útra mégsem talál
 a sokat szenvedett, jót akaró népünk.
 Talán túl sokszor rossz irányba lépünk?
 Másoktól várunk, kik csak kapcarongynak
 használnak minket? – Térdeink már rognak!
 Mégis, ha valaki bátran élre áll,
 nem tántorít meg minket a halál,
 az erőnfeletti emberakarát
 összefog, küzd, és győzelmet arat!
 Mint ahogy tette akkor, ötvenhatban.
 Rövid időre, talán néhány napban
 mi voltunk a világ példaképei!
 A szent szabadság ifjú hősei!
 De ami ezután bekövetkezett,
 hogy némely áruló már szövetekezett
 az elnyomókkal, a tipró tankokkal,
 más titkon paktált az érdek-Nyugattal,
 míg a nemzet zöme némán túrt, s maradt
 tovább a terror, félelem alatt:
 ez történelmünk egyik szégyenfoltja!
 E tettek súlyát ma is magán hordja
 otthon, s idegenben sok százezer magyar.

Tart még a gyász, s a kérdés egyre mar:
 leszünk-e valaha virágzó, szabad ország?
 Hogy jutnak élre, akik bajba hozzák
 szegény hiszékeny, bízó nemzetünk?
 Árulás, széthúzás lesz a végétünk?
 Ezt tapasztaltuk századok során.
 Mért bánik velünk a sors mostohán?
 Hullott a vér... De mégsem hiába!
 Hőseink híre szállt a nagy világba,
 s hány nép felkelt már az elnyomás ellen?
 Ha akkor nem lobban fel a magyar szellem,
 tán a világ sorsa is másként alakul.
 Hőseink példája szolgált alapul.
 Tehetségünk éppúgy szétment a világba.
 Nem, a magyar nép sosem élt hiába,
 csak hogy kihasználják mások, azt hagyta,
 míg a civódást mégsem hagyta abba.
 Mi bízunk, küzdünk, fellelkesedünk,
 méltányolunk és megünnepelünk
 minden hőstettet, minden dátumot!
 S bennünk még most sem hagyott elég nyomot
 az önzetlen hősök elhullt drága vére?
 Ne csak szónokoljunk, tartsunk össze végre!
 Igen, gondolatban újra ott vagyunk
 Pest romos utcáin, s méltán hódolunk
 a bátran kiálló hősök előtt,
 kiket az önkény kivégzett, lelőtt.
 S míg körbeálljuk a nagy ravatalt,
 könyörgünk: „Isten, áldd meg a magyart!”

AKI NEMCSAK TEHETSÉGET ÖRÖKÖLT ÓSEITŐL... ROHONYI ANIKÓ

Rohonyi Anikó három arca, sokáig ő sem tudta, hogy Vécsey Károly egyik leszármazottja

FOTÓK: MAGÁNARCHÍVUM

Elhallgatott származás, elhallgatott történelem

Rohonyi Anikó operaénekes csak felnőttkorában tudta meg, hogy az egyik aradi vértanú leszármazottja.

BUDAPEST, HERNÁDVÉCSE. A Magyar Állami Operaház közönségének az elmúlt évtizedekben valószínűleg fogalma sem volt róla, hogy amikor Verdi, Mozart vagy Wagner egy-egy operáját hallgatta, a színpadon az egyik aradi vértanú leszármazottja énekelt. Rohonyi Anikó, Báók-Pásztory- és Liszt-díjas operaénekes 1973-tól tagja az operaház társulatának, és az ő történetében az a legmegdöbbentőbb, hogy sokáig ő maga sem tudta, hogy édesanyjának teljes neve: Hernádvécsei és hajnácskői báró Vécsey Blanka. Azaz Vécsey Károly ionvéd vezérőrnagy, az aradi vértanúk egyikének oldalági leszármazottja.

A kommunizmus idején nem lehetett a bárói származást emlegetni - mesélte lapunknak Rohonyi Anikó.

Édesapám dr. Rohonyi Kálmán ügyvéd volt, de mivel nem esküdött föl a kommunistáknak, nem folytathatta ügyvédi praxisát, kőművesként tartotta el a családot. Édesanyám a tejcsermokban dolgozott, nehéz kannákat cipelt, ebben az édesapám segített neki. Kicsit furcsállottam, hogy a szomszédok doktor úrnak szólítják édesapámat, 13 éves voltam, amikor megtudtam, hogy ő valójában nem kőműves, hanem ügyvéd. Bár a nappali szobánkban ott állt a gyönyörű, barokk szalonbútor, amit a vendégek megcsodáltak, de közben nagy szegénységben éltünk. Nem lázadtak a szüleink, tettek a dolgukat, és édesanyám bárói származásáról nem beszéltek soha. Az 1848/49-es forradalom és szabadságharcról pedig szinte semmit nem lehetett tudni az '50-es években, amikor iskolába jártam. A történelemlönyveket

meghamisították, arról sem tudtunk, hogy a Felvidéken vagy Erdélyben magyarok élnek - emlékezik az operaénekes.

Elfogták őket

Megtudjuk tőle azt is, hogy '56-ban hosszas tanakodás után a szülei úgy döntöttek, elhagyják az országot. Ez végül nem sikerült, mert elfogták őket a határ közelében, mégpedig azért, mert édesanyja egy kismamának segített, aki szintén szeretett volna átjutni Európa nyugati felébe. Később aztán természetesen Rohonyi Anikó megtudta, hogy ki volt Vécsey Károly, és bár a család szétszéledt a világban, de az aradi vértanú mindig példaként állt előttük. Olyan embernek tartották, akit a tisztesség, a hazaszeretet, a becsület jellemez. Ugyanazok a tulajdonságok, melyeket a szüleik is mérvadóknak tartottak. Vécsey Károly vezérőrnagy úgy állt a magyar szabadságharc ügye

mellé, hogy magyarul sem tudott, és „átállásával” vállalta osztrákhú apja örök haragját is.

A Vécsey család egyik kastélya az abaúji Hernádvécsein található, melyet megvásárolt egy debreceni vállalkozó, és jelenleg felújítja, kibővíti azt, ezzel megmentve az örök enyészettől.

Maga a csoda

- Aradra is csak a rendszerváltozás után lehetett kijutni - teszi még hozzá az operaénekes. - Közös koszorúzást szerveztek az aradi vértanúk leszármazottainak. Ez az ünnepség maga volt a csoda, felémelő érzés volt találkozni a távoli családtagokkal, a hősökük és szépunokáival.

Rohonyi Anikó, mint fogalmazott, ma kellemes nyugdíjas éveit tölti, budapesti lakásában énekórákat ad, és a Magyar Katolikus Rádióban vezeti Az opera világa című műsort, melyben fiatal tehetségeket mutat be. **ÉKN-HE**

TAMÁSI ÁRON

SZABADSÁG MADARA

A kicsi székely város, amelynek gimnáziumát nyolc esztendeig jártam, nem volt messze szülőtte falumtól. Pontosan tizenkét kilométerre. Néha azonban mégis messzinek tűnt, különösen karácsony és húsvét táján. Olyankor ugyanis, szüniidőre eresztvén minket, gyalogosan kellett mennem és jönnöm. Karácsonykor a farkaskedvelő havas úton, s húsvétkor a gazdag sárban.

A nyári nagy szüniidőre azonban mindig szekérral vittek haza.

Hanem a szekerezésnek, s más uras dolognak hamar vége lett, mert otthon türelmetlenül leselkedett reám a mezei munka. Abban pedig úgy kellett részt vennem, mintha télen által nem diák lettem volna, hanem akkor is falusi gazdának készülő legényke.

Hát dolgoztam is jó reménységgel, gondolván, hogy majd évek múltával amúgy is a fejem fog felül kerekedni. Midőn azonban a negyedik osztályt éppen végeztem volna, igen megcsalt a jó reménység. Ugyanis azon a nyáron ütött ki az első nagy háború, amely a mezei munkát vastagabban róttá rám, mint ahogy gondolni lehetett volna. Igen vastagon, mert hiszen a férfiakat harminckettőig mind elvitték, s azokat, nekünk zsenge és öregebb maradéknak, mind pótolni kellett.

Valójában akkor tanultam meg, tizenöt éves karral és derékkal, a kaszálás munkáját, amiben aztán mester is lettem hamarosan. Jó hírem úgy bejárta a falut, hogy a nyár dereka felé már nemcsak a rokonok istenkedtek nekem, hogy segítsen meg őket a kaszálásban, hanem idegenek is kezdték jövegetni, jó pénzt ígérve. Bölcsen a kérelmet meghallgattam ilyenkor, de a szóval nem siettem, hadd nőjön a jó hírem abban a nagy várakozásban is. Végtére s rendesen aztán kedves anyám tekintett reám, szólván:

- Nem érsz reá, úgyé, fiam?

- Biza nem - feleltem oly szomorán, mintha a szívem meg akart volna szakadni.

De bezzeg, ha Hadnagy Lőrinc bácsi jött, akkor másképpen feleltem.

Ugyanis Lőrinc bácsi nagyon vonzalmas vidámságot hordott, s úgy tudott szólani hozzám, hogy a szava hátáról röpködni tudott a képzeletem. S bármiről ha beszélt, nem a megfoszlott valóságot mondta csupán, hanem a virággal az illatot, s a tűz-zelet is ki tudta mondani.

Vagyis a valót igazgá tette.

S mert eme természetete miatt igen szerettem az öreget, véle szívesen mentem kaszálni. Örööm is,

szinte mint a költeményeket, azokat a rügyező napokat, amikor együtt vágtuk ketten a rendet.

Az egyik napot különösen.

Ámbár az a nap is úgy ment belé a délbe, mint jóformán a többi. Vágtuk reggel a harmatos füvet, miközben muzsikáltak a szárnyas bogarak; majd a harmat elillanása után is csak vágtuk, a lebegő pillangók között. Az öreg helyett egy-egy vén kánya szólt néha, s helyettem harkály rikkantott, miközben két fa között hidat repült.

Hanem délben, megnézvén Lőrinc bácsi a nap állását, jelentősen így szólt:

- Hasra áll a nap, hécskám!

Hát kiválasztott az öreg egy terebélyes tölgyfát, s annak az árnyékába húzódtunk, hogy elköltsük ott a délebédet. Amíg ettünk is, a kánya és apróbb madarak szolgáltaták a szót, de aztán a legvégén megszólalt mégis Lőrinc bácsi.

- S hát aztán, iskola után, mi akarnál lenni? - kérdezte.

- Az még messze van - feleltem neki.

- Messze, messze - folytatta az öreg -, de ha már nagy költséggel tanul a diák, idejében kell ezen gondolkodni.

Ott a hűvös árnyékban gondolkoztam is egy ideig, de mivel semmire sem jutottam magamban., végül így szólaltam meg:

- Hát mi legyenek, Lőrinc bácsi?

- Bátor s becsületes ember! - mondta az öreg.

Tetszett nekem, hogy bátor legyenek és becsületes, ámbár igen általánosnak tűnt a szó. S amellet csábosnak is, mint a felhő, amely elúszik, bárhogy meg is fogja a szem. Mert lám, úszik ez is, amit az öreg mondott; hiába fogom az eszemmel, mert széjjelárad a világba, és az égre terjed.

- Jó-jó - mondtam neki -, de milyen a bátor ember?

- Olyan, hogy jóban-rosszban ember tud maradni - felelte az öreg.

- S ki a becsületes? - folytattam.

- Aki életének utolsó órája szerint él!

Hallván ezt a két bölcs választ, az eszemmel igaznak és a lelkeimmel szépnek éreztem. Emlékembe véstem tehát, hogy kit lehet bátornak és becsületesnek tekinteni, majd így szólaltam:

- S a foglalkozás mindegy?

- Nem egészen - felelte Lőrinc bácsi, aztán meleg mosolygással nézett reám, és így folytatta: - Ifjúnak tanácsot adni nagy dolog, de mivel csakugyan meg is kell élni valamiből, mondanék neked valamit. Vagyis nem azt mondom, hogy legyél pap, aki némelyik szerint könnyebben bójut a mennyek orszá-

Azt se mondom, hogy gyógyító orvos légy, aki sokat enyhít a szenvedéseken; sem azt, hogy légy törvénybíró, aki igazságot oszt. Hanem inkább legyél olyan ember, aki pap, orvos és bíró egyazon személyben. Vagyis légy költő!

Ahogy ezt kimondta a vénember, egyszerre olyan izgalom áradott belém, hogy hevertemből felültem rögtön. Nem is lehet csodálni, hogy ennyire parázslottam, mert hiszen addigelé sohasem hallottam a faluban, hogy valakinek a költői foglalkozást ajánlotta volna bárki.

- S milyen a költő? - kérdeztem.

- Olyan, mint Petőfi! - felelte az öreg.

De valahogy úgy mondta ezt, mintha csakugyan tudta volna, hogy Petőfi valójában milyen volt. Mintha látta volna, s beszélt volna véle; sőt mintha virágos és harmatos füvet is kaszált volna véle, mint velem is.

- Hát ismerte talán? - nyitottam nagyobbra a szememet.

Akár ha szerelmes kérdezte volna a párjától, hogy szeretsz-e, úgy válaszolt az öreg mondván:

- Ismertem, igen!

Pillantottam ámuldozva néhányat, mert abban a hitben voltam, hogy a falunak minden dolgát tudom: de lám, azt sem hallottam még soha, hogy Hadnagy Lőrinc bácsi ismerte volna Petőfi Sándort.

- Látta?! - kérdeztem.

Az öreg a messzeségbe nézett, majd sóhajtott egyet, mint aki messze-messze száll. Olyan messzire, ahol a valóság és a képzelet már eggyé is válnak. Aztán hanyatt ereszkedett a lekaszált fű tövére, és a két tenyerét a feje alá tette. S miközben csillámló szemekkel a tölgyfa lombjai között pillangózott, így folytatta a szót:

- Negyvenkilencben, mikor sírt a haza, hát én elszőktem hazulról, hogy megyek katonának. Java nyár volt éppen, de pezsgettek az emberek is; s mint a futkosó szél, dalok jártak hegyeken-völgyeken.

- Hány esztendő volt akkor? - kérdeztem.

De már meg is bántam, hogy belészóltam a beszédbe, mert az öreg felém rezzentette a szemét, s hirtelen megrovással csak annyit mondott, hogy az anyakönyvet otthon felejtette.

- S aztán hogy volt? - igyekeztem tovább.

- Úgy volt, hogy kérdezősködvén szorgosan, hamar megtudtam, miszerint Bem fővezér Segesvár tájékán van. No, elindultam én is arrafelé, s helybe érkezvén, oda is eresztettek engem a nagy vezér színe elé, aki el is rendelte mindjárt, hogy ott harcolhassak, ahol legjobban nekem kedvem tartja. Mivel pedig én az első vonalba kíváncsoztam, hát más önkéntesekkel együtt oda haladéktalanul kimentem. Vagyis a fejéregyházi határba, mert ott húzódott az első vonal,

az országúton keresztül. Én annak a tájéknak a dobos részére kerültem, ahol termőföldek és kaszálók feküdtek. No, örködve ott táboroztunk, tiszték és legények mind együtt. Hanem az énekszó és nagyobb mozgolódás tilos volt, nehogy az ellenség, amelyik igen közel volt, neszünket vegye. Hát mi nem is mozgolódtunk, hanem inkább a nagyra nőtt törökbúzával takartattuk magunkat. Csupán egy ember volt közöttünk, aki sohasem tudott megülni a helyén, hanem ide ment, s majd oda ment. Még a lovát is otthagya, jól megkötve a hátunk megett, a piros lovát. Különben sovány és csontos ifjú volt, s valamely oknál fogva nem egészen katonának öltözve, mert példának okáért a kardja sem volt ott az oldalán. Hacsak ránéztem, nekem olyannak tetszett örökké, mint egy parázs, akit folyton fú a szél.

Nekem a szívem már igen dobogott.

- Az volt Petőfi, úgyé?! - kérdeztem.

Lőrinc bácsi nem is felelt, hanem tovább költötte a valót, folytatván tovább a szót:

- Néha egy-két sor verset mondott, s néha nagyot nevetett. S tudván is már, hogy kicsoda, folyton szemmel tartottam, csakhogy láthassam őt. S csakugyan, mintha ma is látnám: ott ült egy vén körtefa alatt, nekivetve a hátát az öreg fának. Írt valamit sebtiben a táskáján, s közben-közben lobogó szemmel gondolkozott. S ahogy ott ült a vén fa tövére, hát egyszer a szemben lévő jegenyefán megszólalt egy madár. De olyan szépen szólott, mintha a föld bánatával az ég örömébe akart volna indulni. S ahogy hallgattuk azt a madarat, hát egyszer a költő, mintha a dal egészen megbabonázta volna őt, felállt a fa tövére, s úgy nézett fel ámulattal a jegenyefára. Ezt látván, mi is közelebb húzódtunk, hogy lássuk azt a csodás madarat; s amikor megláttuk, még jobban ámuldoztunk rajta, mert annak a madárnak piros volt a szíve tája, fehér a szárnya és zöld a lába. S nézván nagy ámulattal a csordát, egyszer a költő felkiáltott, szólván: "Szabadságunk madara!"

Itt elhallgatott az öreg, majd így folytatta:

- Így kiáltván a költő, lassan megindult, hogy felmenjen a fára, mert meg akarta fogni a csodás madarat. De ahogy feljebb s feljebb ment a jegenyefán, az ellenség észrevehette, mert az egész armádia megindult felénk. S nekünk parancs hangozván, hogy húzódjunk alkalmasabb hadállásba rögvest, valaki felkiáltott a költőnek is a jegenyefára, hogy jön az ellenség! Hanem a költő csak annyit felelt vissza, hogy "pököm az ellenségre!"

Ennyit mondván, hirtelen felült Lőrinc bácsi, és reám tekintett.

- S aztán mi lett Petőfivel? - kérdeztem.

- Gondolom, onnét elrepült - mondta az öreg. S abban a pillantásban a tölgyfáról lehullott egy makk, és pontot tett a földre.

EUDOXIA 20 - DUNAKESZI

"Az alkotó emberért vagyunk, az a fontos, hogy mű születésük!" - ez a Dunakeszin több évtizede működő Eudoxia 20 Alapítvány fő célkitűzése. Ennél még többet is akarnak: nemzeti egységet az eszmék és a cselekvés síkján. Mert „minden magyar kilátó e hét részre szétszakított hazában” az egyik alapító, Jámbor János szerint.

Az Eudoxia 20 Alapítvány alapítói úgy gondolják, hogy mindannyiunknak kilátóknak kell lennünk e szétszakított hazában! Ki kell látnunk a mostani határainkon túlra - ez vonatkozik a határon túli magyarokra is - és első lépésben újra meg kell ismertetni a magyarokat a másik magyarokkal, hogy mindannyian átélhessük azt az élményt, hogy mindenütt ahol magyarok a szülőföldjükön ma is élnek, őket is az a magyar világ veszi körül, mint amit mi is megélünk. Nem kell tartan, félni egymástól. Ha ezt az érzést már átértük, akkor felkészültek, és kellően motiváltak leszünk, hogy elinduljunk azon az úton, hogy összekössük azokat a kötelekeket újra, amit a nagyhatalmi terror szétszakított egy ránk kényszerített igazságtalan békediktátummal.

Ebben a munkában zászlóvivő az Eudoxia Táncszínház az úgynevezett "Kilátó" szakmai programjának megvalósításával.

Kilátó szakmai program

Az Eudoxia Táncszínház mai és régi magyar történeteket és legendákat dolgoz fel, szolgálva ezzel az emberekben a magyar önazonosság tudat kialakulását, és ahol ez már kialakult, annak megerősödését. Érzést és élményt adnak át szeretetteljes katarzisz közepette, és ugyanakkor igényt is ébresztenek az önmagunkról és a magyarságról szóló tudás iránt.

Ezt három megközelítésben, saját eredeti műveik bemutatásával autentikus kutatásokra alapozottan színházi előadások biztosította élmények útján való sítják meg.

Ez a három megközelítés a következő:

1. A bel-magyarokat meg kell ismertetni a határon túl élő kül-magyarokkal.
2. A határon túli nemzettestvéreinket meg kell ismertetni a határon belül élő nemzettestvéreikkel.
3. Meg kell mindannyiunkkal ismertetnünk közös magyar múltunkat, jelenünket és jövőnket.

4. Firenzére hajazó reneszánsz szellemi életet szeretnénk megteremteni.

„Dunakeszin ők a reneszánsz” - jellemzi az Eudoxiát Pósa Zoltán költő.

„Merészet álmodó ember Jámbor János, akár a felesége, Bágyi Anikó. Ám ahogy a látogató belép az általuk létrehozott, dunakeszi Pilinszky utcában található Bágyikó Magánkönyvtárba, megerősödik az a meggyőződése, hogy csak úgy lenne érdemes élni és dolgozni, ahogyan ők ketten teszik. A mintegy négyezer kötetes könyvtár, a levéltári anyag, a címergyűjtemény önmagában is lenyűgöző. Ráadásul azt is megtudjuk, hogy az önzetlen művész házaspár által létrehozott Eudoxia 20 Alapítvány többek között balettiskolát, táncszínházat és számos öntevékeny kutatócsoportot irányít és támogat. Jámbor János és Bágyi Anikó nem titkolják, hogy a Dunakanyar keleti kapujában lévő par excellence agglomerációs településen, Dunakeszin olyasfajta szellemi pezsgést szeretnének megteremteni civil szerveződésekkel, amely egy kis reneszánsz városkához tenné hasonlatossá a jellegtelen szocialista ipari városkát.

Jámbor János sokoldalú, írói, képzőművészi, kivételes művelődés- és könyvtárszervezői képességeit Kárpáti Kamil József Attila-díjas költő, a recski börtönben létrejött és a Füveskert antológiát megteremtő költőtársaság, valamint a pesterzsébeti Átlók Művészcsoporthoz kiemelkedő képviselője fedezte föl egy tehetségkutató pályázaton. Jámbor János és Bágyi Anikó 1986-ban először Rákospalotán hozta létre az Eudoxia XX Rákospalotai Irodalom- és Múzeumbart Kör. Ebből alakult ki tizenöt évvel ezelőtt az Eudoxia 20 Irodalom-, Tudomány-, Művészetpártoló és Családsegítő Alapítvány, amelynek szellemi központja a Bágyikó Magánkönyvtár. Az Eudoxia 20 könyvkiadóként segíti elsőkötetes költők kiadásával fiatal és az államszocializmusban mellőzött idősebb alkotók pályára kerülését és számos folyóirat terjesztését. Harmadik évfolyamát éri meg a Petit Soleil Balettiskola, amely a Vasút a Gyermekekért nevű alapítványi óvoda nagytermében működik Ignéczy Gergely táncművész, koreográfus, rendező, a BM Duna Művészegyüttesének tagja vezetésével.

Különös, egyedi formációt valósít meg az Eudoxia Táncszínház, amely befogadó teátrumként működik úgy, hogy a csoport állandó aktivistái közös

kutatások nyomán állítanak össze színházi produkciókat; a többi dunakeszi társulat, az Östörténeti Baráti Társaság, a Csillagjáró Túraszervezés, az Eudoxia Műhely, az Eudoxia 20 Képzőművészeti Gyűjtemény, a Boldogasszony Művészeti Egylet és a közeljövőre tervezett östörténeti park mind a közös ösztönművészeti cél megvalósítását szolgálják egy olyan, egyre szürkülő világban, amelyben a magyarság szellemi túlélésére szinte csak a kultúra életben tartása ad némi reménységet. *(Pósa Zoltán, Magyar*

Az Alapítvány alapítói célszerű tevékenysége: Csillagjárók a határon túli magyarokért program területenkénti megoszlása (felvidéki Kolon, kárpátaljai Tiszaújlak; Csetfalva; Ungvár; Beregszász, székelyföldi Nyárádköszvényes, délvidéki Újvidék).

Csillagjárók a határon túli magyarokért program, amely Kárpátalján a tiszaújlaki 2. sz. Széchenyi István Szakiskola épületének I. és II. ütemének megépítésének segítségét, Beregszászban a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola épületének előadótermenkénti felújításában való részvételt, Ungváron a Drugeth Tehetséggondozó Tábor támogatását, Csetfalván az október 6.-i emlékmű létrehozásának támogatását; az árvíz sújtotta csetfalvai gyerekek 2008. augusztusi magyarországi táborozásának elősegítését, Erdélyben a Nyárádköszvényesi Napközi kazánházának és az EU konform étkeztetésnek, helyi illetőségű könyvtár megteremtését; Délvidéken a Délvidéki Magyar Egyetem létrehozásáért folytatott erőfeszítéseket, a Szólj síp szólj! népzenei vetélkedő és az Újvidéki Diáksegélyző Egyesület támogatását, könyvtáraik gyarapítását, valamint Felvidéken a legészakiabb székelyekkel való kapcsolattartást jelenti.

Petit Soleil - Soleil Ballet

„A Petit Soleil Balett Iskola 2003 szeptemberében indult azzal a céllal, hogy a Dunakeszin élő gyermekek számára lehetőséget nyújtson a professzionális szintű klasszikus balett táncos képzésre. A BM Duna Művészegyüttes egykori táncosa, Ignéczi Gergely és az Eudoxia 20 Alapítvány ügyvezető *titkára*, Jámbor János író által alapított intézmény jelmondatainak valóság tartalmáról - hogy tudniillik "A siker a gyermekekben él, velük született. Nálunk a minőség és a szakképzett környezet mellett a boldog és eredményes növendékek, illetve az elégedett szülők jelentik a garanciát..."

(Varga Gabriella)

Árpád emlékmű Dunakeszin

KABDEBÓ LÓRÁNT

MÁSFÉL SZÁZADA SZÜLETETT GÁRDONYI GÉZA

Mi lehetett a módszer, ami segítségével történelmi sorsfordulókat, nemzeti fennmaradásunk kritikus pillanatait – mondjuk ki pontosan: iskolás tananyagot – Gárdonyi úgy tudott előadni nemzete számára, hogy abban minden egyes olvasója érdekeltnek érezze magát. Ne elriassza az olvasástól a súlyos nemzeti fordulók megtárgyalása, épp ellenkezőleg: az olvasóját bevonja vállalt történetébe. Akiktől elzárkózott, azokat vont be regényei szerepeibe. Nem a történelem hősei érdekelték, hanem környezetének mindennapi emberei. Ezekkel népesítette be a történelmet. Mert tudatára ébredt: minden kor, minden sorsfordulat ugyanazon mindennapi emberek mindenkori történetéből szerveződik. Gárdonyi történelme a mindennapok emberének életébe ágyazódik. Itt élünk, vagyunk, arcunk látható, de mögötte ott él mindenkiben egy „láthatatlan ember”, akit senki más nem ismer, de benne mégis megnyílik egy másik végtelen, amely az emberiséget tovább élteni.

Felfedezi egri magányában és regényei főszereplőjévé fogadja azt az epizodista formátumot, amelyet kortársa, az Amerikából Angliába átigazolt nagyszemű huszadik századi költő, T. S. Eliot az ételbeszélés alapvető szereplőjeként nevezett meg: „Hamlet királyfi, én? Nem, erre senki se gondolt, / Csak a kíséretből egy úr, ki épp annyit tehet: / Egy csoportot növel, elindít egy-két jelenetet”. Pedig feltehetően nem is hallottak egymásról. Bornemissza Gergely és Cecey Éva valójában ilyen epizód szereplők a sorsemberek, Török Bálint és Dobó István kíséretéből. De Gárdonyi regényében a mindenkori szerelmesek és az ifjú család példaként olyan modell képviselnek, amely mintaértékű emberpárt mutathat számunkra. Dobó István a történelem egyszeri csodája, az Eger-ikon történelmi szereplője. De az ő sikere éppen a Bornemissza Gergelyek és Cecey Évák minden időben jelen lévő, feladatukat vállaló mintaemberségének megjelenésével válhat történelmi jelentőségűvé.

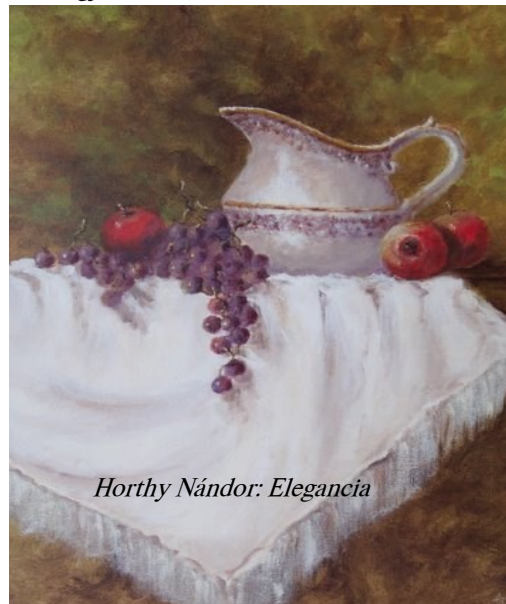
Zéta, a Láthatatlan ember Átilla ténykedésének, a catalaunumi csata vérvizatarának és a hun király temetésének szemtanúja, a szegény apa által valaha rabszolgának eladott görög gyermek maga fejt ki a regény elején Gárdonyi alkotási elméletét: „Azután mondják meg majd ők is, hogy ismertek-e engem. Dehogyan ismertek! Az állatok ismerik egymást, az ember nem. Még Dzsidszia sem ismer engem, pedig feleségem és özöngyalom, s nyitva előtte fiókom és szívem egyaránt.

De azért nem ismer. Az embernek csak az arca ismerhető, de az arca nem ő. Ő az arca mögött van. Láthatatlan.”

És Jancsi fráter, a kertész fiú körül ott forog a tatárjárás utáni Közép-Európa, ott a nyulak-szigeti klostrom történelmi viharzása, Szent Margit áldozatos szeretetvallása, – de ő csak a virágzásra figyel, a mindenkori létezéshez szükséges segédkezés világát tudja a maga életébe, rajongásába belefogni. Úgy lesz szemtanú, mintha ma, miközöttünk élne, és mai eseményeket élne át hasonló intenzitással, mai bonyodalmak „igájából” akarna szabadulni. Bennük és általuk valósul meg Gárdonyi írói csodája: lámpásával embereket keres, akik magukra veszik a korszakok eseményeiben való részvételt. Ő maga pedig visszavonul „remeteségébe”, hogy számba vehesse és élénk állíthassa mindazokat az embereket, akik képesek a történelem folyamatosságát példázatos életükkel tovább éltetni.

Gyanakszom, Ady ars poeticának szánt verse, a Hunn, új legenda a Láthatatlan ember történelméhez is kötődik. Hiszen Gárdonyi történeteiben is „Messziről jön s messzire megy ez élet / S csak: élet ez, summája ezrekének”. És éppen a vers keletkezése előtt írott Nyugat-beli Figyelőjében fogadta a költő a maga módján megértő szeretettel társaságába az író: „Soha és senki ilyen könnyen, ilyen összetett filozófiával, ilyen kedvesen magasról, ilyen poétasággal magyarul nem mesélt, mint a legújabb Gárdonyi. Tudom, hogy szerénységében bántom meg, ha Dickens nevét írom ide, de ő mégis egy szentségesen bölcs derűjében hozzá hasonló. Boldog vagyok, hogy a Nyugatban s éppen a Nyugatban írhattam meg ezt Gárdonyiról, a Nyugatban, ahol nemcsak »lapunk íróit« lehet meglátnunk s ahol nagy öröm minden, ami szép, bárhonnán, bárkitől, bármikor s bárhogyán késve-keletiesen jön.”

A Magyar-Hon-Lap 2013. aug. 4-i számában megjelent írás részlete.

Horthy Nándor: Elegancia

GÁRDONYI GÉZA

HORDJ MAGADNÁL TÜZET

Éjfél után egy óra volt, mikor beültem a kupéba. A vonat reggeli hét órakor érkezik Budapestre. Sietve kell aludni.

A kupében nem volt más, csak egy próféta-szakállú öreg úr.

A sarokban ült. Szivarozott. Hasonlított azokhoz a viaszemberekhez, amiket a panorámások kiültetnek, és cigarettát dugnak a szájokba. A viaszember mozdulatlanul ül, és egyforma apró föllegekben eregeti a füstöt. Persze, más szívja neki.

Az álom nem jött olyan hamar, mint szerettem volna. Az embernek előbb hozzá kell törődnie a vonat morgásához meg a váltókon való kattogáshoz.

Gondoltam, én is rágyújtok, és füstölök addig.

Gyújtó nem volt nálam. Sohasem is hordok. Minek is hordanék, mikor mindenkinek van a világon, és a tűz az egyetlen valami, amit szívesen adnak.

Az idegentől kértem.

Az belenyúlt a zsebébe, és szótlánul átnyújtotta a gyufatartóját.

Rágyújtottam. Jól égett. Visszaadtam a gyújtót, s végigdőltem a kanapén.

Az idegen megforgatta a tenyerén a gyufatartót. Gyönyörködve nézett rá, és azt mondja nekem:

- Ugye, szép?

- Csakugyan szép.

- Moszkvában kaptam emlékül Csigorintól - mondja a szakállát végigsimítva. - Tetszik öt hírből ismerni? - kérdezte aztán meleg hangon.

- Hallottam a nevét.

- Ő az a híres sakkozó. Játszottam vele. Egyszer ő vert meg engem; egyszer én vertem meg őt; egyszer meg remik voltunk.

- Szép.

- Uraságod is szokott talán sakkozni?

- Soha.

(Csak nem akar tán sakkozni az öreg úr?)

- Nem is ért hozzá?

- Nem, uram.

- Kár - mondta a sajnálat hangján az öreg -, a sakkozás éppúgy kell mindenkinek, mint a zene vagy a tánc, vagy a dohányzás. Aki nem ért valami hangszerhez, az hiányos ember; aki nem tud táncolni, annak az élete olyan, mint az erdei fáé; aki nem dohányzik, az nem él, csak vegetál. A sakkjáték különben olyan könnyű, hogy egy óra alatt meg lehet tanulni. Harminckét figura van hatvannégy kockán. Az első sorban nyolc-nyolc paraszt áll. Ezek mögött a király, a királyné, két lovas, két kengyelfutó, két elefánt, tele nyilasokkal, vagyis egy egész hadsereg kicsiben.

A szivarom elaludt, magam is szerettem volna elaludni; de az öreg úr lelkesen és szapora beszéddel magyarázta a sakkjáték mivoltát.

Gondoltam, mármost kivárom a végét megadásal: elvégre is, nincs az a játék, amelynek a szabályait félóránál tovább lehetne magyarázni.

Azonban már két óra is elmúlt anélkül, hogy az én emberemből a sakktudomány kifogyott volna.

Egyszer aztán, hogy új szivarra gyújtott, időm akadt megkérdezni:

- Nem tetszik aludni?

- Egész mostanig aludtam - felelte jól megszíva a szivarját -, azonban hogy folytassam, mi történik velem: azt álmodom, hogy fehér bástya vagyok, és egyszer csak azt veszem észre, hogy a fekete ló üthet.

- Talán rúghat?

- Nem, kérem, ez műszó. Azt jelenti, hogy a fekete ló a helyemre ugorhatik. Igen ám, de körül vagyok zárva. Nem mehetek egy lépést sem. Végem van!

- Miért nem tetszett szintén ugrani?

Gondoltam: megbosszantom, hogy elmenjen a kedve a további magyarázatoktól.

De az én emberemnek ez csak olaj volt a tűzre.

Szíves türelemmel magyarázta meg, hogy a bástya nem ugorhatik, mert az nem fér össze a természetével.

Azután így folytatta:

- A rettentő gyötrelemben szerencsémre fölébredtem.

Kár! - gondoltam bosszúsan.

- Ez az álom még a tegnapi játékom következménye - folytatta az idegen. - Tegnap ugyanis doktor Noával játszottam Nagybecskereken. Ez az úr egy fekete ember, és minden pártiban lóval győzött meg. Én jobban a futókkal szeretek dolgozni. Ezt az öreg Güntertől tanultam a "Pesti Sakk-kör"-ben. Ő ugyanis azt tartja, hogy amelyik félnél több a futó, azé a győzelem.

- Apropos - szóltam, hogy letereljem a beszédet a sakktábláról -, szokott talán uraságod a futtatásokra is járni?

- Nem - felelte a kezével megvetően legyintve -, az nyereszkes embereknek való.

- A legszebb sport.

- Gusztus dolga. Életemben egyszer néztem végig, mikor még az öreg Szén János élt. Ismerte talán? Nem? Kár. Az vezette a versenyt Párizs ellen.

- Lóversenyt?

- Nem: sakkversenyt. Megvertük, uram, a párizsiakat, 1842-ben. Én akkor tízéves voltam, de már

annyira értettem a sakkot, hogy csaknem minden húzást előre kitaláltam. A párizsi verseny története a következő...

- Erkel is ott volt, ugye, akkor a játsszók között?

- Ott...

- Azt hiszem, ő mégis nagyobb mester volt a zenében. Az *István király* operáját némelyek a legjobb művének tartják. Ő maga is annak tartotta. Tetszett hallani?

- Hallottam. Ott voltam az első előadáson. Emlékszem a napra, mert épp akkor nap járt itt egy bécsi sakkozó, akit keményen megvertünk.

- Pardon, hogy újra félbeszakítom, nem tetszik emlékezni, ott volt-e azon a prömiéren Brassai, az öreg Brassai. Azért kérdezem, mert ez ma fogadás tárgya volt.

- Bizony, nem emlékszem.

- De Brassait tetszik ismerni?

- Hogyne, nagyon jó barátom.

- Én is szeretem az öreg urat. Tavaly a Kárpátokban találkoztam vele. Botanizált egy havas oldalán. Micsoda havasok vannak ott pedig!

- Ó, igen. Egyszer magam is majd odavesztem. A hóban megrekedtem egy kanonok barátommal, de szerencsére nálam volt a zseb-sakktáblám, és elővettem. Mái is emlékszem, egy gyönyörű Muciót játszottunk: e2 - e4 - e7 - e5, ja, persze nem tetszik érteni. Elég az hozzá, ebben egy lóáldozat fordul elő, és a királynéval kell dolgozni.

Az óra már négyet mutatott. A fejemben zúgtak a sakkcsaták.

- Tisztelt uram - szóltam könyörgő hangon -, nem aludtam már egy hét óta.

- Csak még ezt tessék meghallgatni - szólott. - A minap egy angol jött hozzánk a sakk-körbe. Azt mondja: Tisztelt magyar urak, játsszanak velem tíz partit. Én teszek ezer forintot, önök tesznek ötszázat... Nem emlékszem már, miket beszélt erről tovább az öreg. Az álom olyan erővel nyomult rám, hogy egyszer csak hirtelen elaludtam.

És aludtam jóízűen, a fáradt emberek nehéz alvásával.

Arra ébredtem föl, hogy csengetnek, és hogy valaki tüzzel és lelkesen beszél az oldalam mellett.

A reggeli félhomályban az öreg nagyszakállút pillantom meg újból.

Még mindig nekem beszélve folytatja:

- És a futógambit tizedszer is sikerült! Sikerült, uram! Érti: sikerült! Általános öröm. Az angol fizet; veszi a kalapját. Azóta sem volt sakk-körben.

Márton Áron nyomába lépett, „ugyanolyan bátor, bölcs és meleg emberi kilépéssel”

JAKAB ANTAL PÉLDÁJÁT IS FELIDÉZTÜK

BÉCSBEN *(részletek a beszámolóból)*

„Jakab Antal, tisztességét a katolicizmus és a magyarság leghörszentebb szolgálatának tartva, életét az erdélyi magyar kisebbség identitásának megőrzésére szentelte.”

Erdélyi szívünket igencsak megdobogtató jelenségnek lehettem tanúja annak megfogadásától egészen a kiteljesedéséig: a két mártír sorsú erdélyi főpásztor, a gyulafehérvári egyházmegyét 41 évig kormányzó Márton Áron és 10 évig kormányzó Jakab Antal példája – kiknek nevét nem ok nélkül társítja egymás mellé az egyháztörténet e fejezeteit jól ismerő utókor – az osztrák fővárosban emeltetett magasra: alakjukról, munkásságukról és szellemi hagyatékukról 2013. október 15-én Bécsben a Balassi Intézet – Collegium Hungaricum falai között egész napos konferencia adott figyelemre méltó keresztmetszetet.

Az esemény jól illeszkedett az utóbbi években egyre gyakrabban tapasztalható azon meglátásba, amely a két egykori gyulafehérvári püspök nevét egymás mellett említi (2009 Pünkösdi szombatján Csíksomlyón például az ünnepi szentmise főszónoka, Bábel Balázs Kalocsa-kecskeméti érsek több százézeres tömeg és a Duna Televízió világszerte több milliós nézőserege előtt Illyés Gyula szavaival *emberkatedrálisnak* nevezte Márton Áront és *ugyancsak hozzá mérhető, vértanú lelkületűnek* Jakab Antalt – és a hasonló példákat hosszan lehetne sorolni még), mégis különösen kedves számomra, hogy ezúttal egy magyarországi születésű, napjainkban Bécsben tevékenykedő történész, Szabó Csaba, a bécsi Balassi Intézet – Collegium Hungaricum igazgatóhelyettese, a Bécsi Magyar Történeti Intézet igazgatója tartotta fontosnak – s e helyütt is mondjunk köszönetet neki ezért –, hogy a két erdélyi püspök példáját Ausztriában az őket megillető hangsúllyal felmutassa.

A rangos eseményt köszöntő szavaiban Rétvári Bence, a budapesti Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium parlamenti államtitkára elmondta: Márton Áron és Jakab Antal igazi példaképek ma is, mert kompromisszum nélkül álltak ki a katolicizmusért és az Erdélyben kisebbségbe került magyarságot, szembeszálltak két diktatúrával...

A kezdeményezés öröme túlmenően személy szerint az a megtiszteltetés ért, hogy a házigazda Szabó Csaba történész; Balogh Margit történész (MTA BTK Történettudományi Intézet, Budapest); Nagy Mihály Zoltán történész (Posticum Egyháztörténeti és Társadalomtudományi Intézet, Nagyvárad) – aki Denisa Bodeanu történész, levéltáros, a bukaresti Román Állambiztonsági Levéltár munkatársának *Márton Áron és Jakab Antal megfigyelése a Securitate által* című előadását is tolmácsolta; Pallagi Mária történész (Szegedi Tudományegyetem), Lázár Csilla (a csikszentdomokosi Márton Áron Múzeum vezetője), Kovács Gergely egyházjogász, pápai káplán, a Kultúra Pápai Tanácsa irodavezetője, Márton Áron boldoggá avatási ügyének posztulátora, valamint Soós Károly teológus, kánonjogász, nemzetiségi-nemzetpolitikai szakértő, a budapesti Márton Áron Társaság elnöke mellett magam is szólhattam a két püspök négy és fél évtizeden átívelő egymás iránti kölcsönös tiszteletéről és megbecsüléséről, illetve Jakab Antal megyéspüspöki évtizedének legnagyobb küzdelmeiről és az azokra adott bölcs és leleményes válaszairól.

Megoldások a megoldhatatlanra – Nehéz megyéspüspöki évtized

A két püspök kapcsolatáról szólva elmondtam: attól kezdve, hogy 1936 nyarán a kolozsvári Szent Mihály-templom főesperes-plébánosa, Márton Áron a plébániára újonnan odakerült káplánról, Jakab Antaltól kijelentette: *„Ezt az embert, amíg élek, magam mellől el nem engedem”*, az egyházmegye vezetésének 1980. április 2-i átadásáig valóban mindvégig számított Jakab Antal szorgalmára, tehetségére, éleslátására, közösséget szervezni és megtartani képes, az igazságért harcolni mindig kész személyiségére. Az iránta érzett megbecsülésének négy és fél évtized alatti és utáni töretlenségét bizonyítják a Márton Áron 1980. május 15-én kelt leköszönő körlevelében írtak is: *„Azzal a megnyugtató érzéssel vonulhatok vissza, hogy az egyházmegye vezetése jó kezekben van.”*

Jakab Antal az erre válaszul adott *„Szívesebb, könnyebb és jobb lenne mindig csak segítsége s nem utóda maradnom”* kijelentésével az erdélyi magyarság nagyon nehéz időszakában, a kommunista államhatalom nemzetiség- és vallásellenes törekvései közepette vette át a gyulafehérvári egyházmegye vezetését. Egy a külvilágtól elzárt országban egy az iskolától, intézményeitől, kommunikációs lehetőségeitől megfosztott, elnyomott, megfigyelt, lehallgatott, minduntalan zaklatott és tevékenységében akadá-

lyoztatott egyház próbálta nemcsak a túlélés, de a szükségszerű fejlődés útját is megtalálni. Az egyház életét melegeztető és mozgásterét beszűkítő állami eszközök és módszerek tárháza igen széles volt, de Jakab Antalnak rátermettségével, találékonyságával, nagy tudásával és kitűnő diplomáciai érzékével sok mindenben sikerült kijátszania a rosszakarókat. Csúppán néhány példát említve ezek közül: a „numerus clausus”, azaz a papi szemináriumokba felvehető növendékek létszámának korlátozását úgy próbálta kivédeni, hogy a kántoriskola legjobb tanulói rögtön a főiskola másodévéen kezdték meg tanulmányaikat, az első év tárgyaiból magánúton vizsgázva le. A megkezdett falurombolás idején a bővítésre, javításra, átalakításra kapott engedélyek birtokában a püspök és papjai óriási erőfeszítéseivel új templomok, kápolnák, imaházak, plébániák, hittantermek, szolgálati lakások, ravatalozók, papi otthonok épültek, bővültek vagy korszerűsödtek. Akkor, amikor ez hivatalosan nem volt lehetséges, Jakab Antal a leendő teológiai tanárokat Rómába küldte tanulni, mégpedig turistaként, hogy turistavízumukat időről időre meghosszabbítva a pápai egyetemeken új ismeretekre és tudományos fokozatokra tegyenek szert...

Az utódlás dilemmája

Végül, de nem utolsósorban a bécsi konferencián szóltam a Jakab Antal megyéspüspöki idejének utolsó három évét meghatározó problémakörrel: az utódlása körüli huzavonáról, amelyet a magyar hírszerzés szigorúan titkos iratainak közreadásával Szabó Gyula által összeállított, *Jakab Antal küzdelme a megmaradásért (Ki lesz az utód?)* című, 2013 nyarán a budapesti Püski Kiadó gondozásában megjelent könyv tárgyal meglehetősen alaposan és részletesen. A feltárt iratok szerint az akkori állami hatalom Jakab Antal nyugalomba vonulása után román vezetést szeretett volna látni a gyulafehérvári egyházmegye élén. A szándéka az volt, hogy Erdély római katolikus templomainak nagy többségében bevezessék a román nyelvű szentmiséket, a megüresedő erdélyi magyar plébániákat román ajkú papokkal töltsék fel, a papképzés gyulafehérvári központja pedig kerüljön át a iași szemináriumba vagy Bukarestben működjön tovább. Ezzel az egyre körvonalazódó elképzeléssel kellett Jakab Antalnak felvennie a harcot és minden erejével küzdenie azért, hogy a gyulafehérvári püspöki székben magyar utód kövesse őt – a hivatkozott forrás szerint 1987-ben erre első körben Borbély Gábort, Hajdu Gyulát és Czirják Árpádot nevezte meg, majd a

jelöltek várható, állami részről való elutasítására felkészülve ugyanekkor egy másik jelöltlistát is beadott az Államtitkárságra Bálint Lajos, Jakubinyi György és Vencser László nevével. A nyugalomba készülő Jakab Antal két évvel később, 1989 végén Vencser László, Bálint Lajos és Jakubinyi György nevét terjesztette fel Rómának lehetséges utódjelöltjeiként.

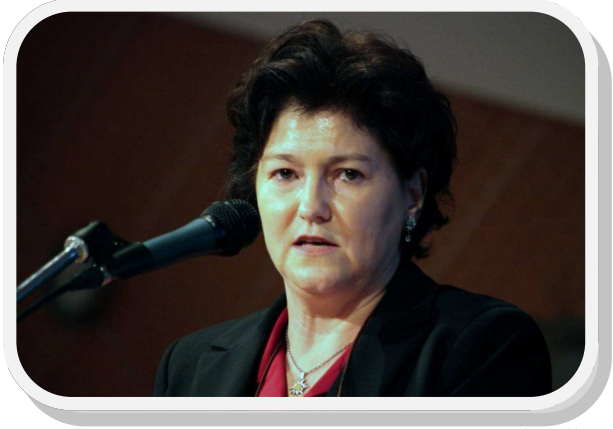
Ma csak találgatni tudjuk, hogy Jakab Antalnak az utóda magyar anyanyelvű voltáért 1987 és 1990 között vívott kemény küzdelme, az 1989-es romániai politikai fordulat és Jakab püspök Rómának azonnal benyújtott 21 pontos igénylistája nélkül – amelyben a hangsúlyt Gyulafehérvár érseki rangra emelésére s ezzel a Bukaresttől való függetlenné válására helyezte – nyugalomba vonulása után milyen sors várt volna az erdélyi magyar római katolikusság fellegvárára s vele az egész erdélyi magyarságra. Azt viszont tudjuk, hogy – a hivatkozott könyvből Szabó Gyula szerző szavait idézve – „*Jakab Antal története szép példája a nemzeti összefogásnak, az alapvető kisebbségi vallási jogok melletti kiállásnak. Azt is mondhatjuk, hogy Jakab püspök elsőként kívívta az erdélyi római katolikusok autonómiáját.*”

Egészen Márton Áron nyomába lépett

A konferencián meghallgattuk azt a hangfelvételt is, amely Jakab Antalnak a Márton Áront búcsúztató gyászszenmisén (1980. október 4.) elhangzott szentbeszédéből idéz fel egy részletet, és amely így szól:

„*Ma a temetése napján hálát adunk a mindenható Istennek, hogy nekünk adta, és kálváriás utakon bár, de annyi évtizedeken át megtartotta őt nekünk. S ne legyen az Isten előtt panaszos a szavunk, könnyeink, hogy megkínozta hosszú betegséggel, mert nagyon szerette és utána magához ölelte őt. Nagy tüzet gyújtott sokak szívében, élnek a lelkekben a tőle hallott igazságok gyümölcsei, még sokáig fognak felújulni a találkozások emlékei, akiknek szerencsájük volt legalább egyszer kezet fogni és kutató, vizsgáló szemébe nézni. De nekünk elevenünkbe vág a fájdalmas érzés, hogy a sok derék papja, neveltjei ellenére se látjuk azt, aki egészen a nyomába léphetne, ugyanolyan bátor, bölcs és meleg emberi kilépéssel. Elveszítettünk egy földi vezért és atyát, hogy a Mennyben közbenjárót nyerjünk, aki Isten előtt kedves imádságával támogat minket további munkánkban és küzdelmeinkben.*”

A sokat szenvedett hitvalló püspök Jakab Antalról a tapasztalatok, az ismeretek és a kor tanúinak vallomásai alapján minden kétséget kizáróan megál-

Varga Gabriella

lapítható – és ezt az újlag előkerülő iratok egyre nagyobb száma is megerősíti –, hogy ő *egészen Márton Áron nyomába lépett*, „*ugyanolyan bátor, bölcs és meleg emberi kilépéssel*”. II. János Pál pápa 1991. augusztus 17-én Pécsen százazres tömeg előtt nem véletlenül nevezte Jakab Antalt *a hit és az egyház hűséges tanújának*. Sokakkal együtt, akik az elmúlt évek folyamán ennek hangot adtak, a Jakab Antal Keresztény Kör tagjaiként mi is hiszszük, sőt nemcsak hiszszük, hanem meggyőződésünk, hogy egykor majd Jakab Antalt is a boldogok sorában fogjuk tisztelni.

Varga Gabriella újságíró-szerkesztő, a Jakab Antal Keresztény Kör társalapító-társelnöke, Jakab püspök unokahúga, Budapest

A bécsi Collegium Hungaricum

BÁCSALMÁSI ISTVÁN

KÖZMONDÁSOKKAL TANÍTANI

Megvallom, hogy a hazai újságok, hetilapok olvasása akár papíron, akár e-formában jelennek meg, sokszor okoz fájdalmat és keserűséget. Nem a tartalomra gondolok, hanem az idegen szavak sokasága és a helytelen kifejezésekre. Kellene valami jó módszer az idegen szavak szerelmeseit kigyógyítani magyartalanságuk hibáiból.

Az olvasók talán emlékeznek arra is, hogy több alkalommal idéztem Féja Géza Lázadó alkonyat c. tanulmánykötetéből. Nemcsak azért, mert egyeztünk a magyartalan szavak, idegen kifejezések veszélyes hatásában, anyanyelvünk megrontására figyelve, hanem azért, mert Féja gyönyörű kifejezései, gondolatai örömet nyújtanak olvasáskor. Dr. Mészáros István nyugalmazott egyetemi tanár Művelődéstörténeti Tanulmányok, 1960 – 2009. című kitűnő munkáját használom az egyes magyar "írástudók" hanyagságai, idegen kifejezései ellen. Abban a reményben teszem ezt, hogy Dr. Mészáros tanulmányainak általam felhasznált rövid kivonatai, gondolatai és a hivatkozott latin nyelvtanítás bemutatja, hogy latin nyelvű iskoláink hogyan segítettek az ország anyanyelvének erősítését. Egyúttal reményelem azt is, hogy az akkori tananyag gazdagsága, a nyelvtanítás folyamata és a magyar szókészletek, közmondások gyűjteménye talán megszügyenyíti a mai hanyagabb írástudókat és meg is változtatja hanyagságukat. Attól félek, hogy máskülönben csak a II. József-féle rendelkezések tudják felébreszteni íróink egy részének lelkiismeretét és magyarságtudatát. Az Egyesült Európában is szívesen akadnak II. Józsefnek.

Amint Dr. Mészáros írta, a latin nyelvű kis és nagy gimnáziumok, sőt az egyetemek is a magyar szólásokat, közmondásokat azért iktatták tankönyvbe, hogy a "diákok egyrészt jobban megértsék a latin szövegrészeket; másrészt, hogy ezeket is alkalmazzák a latin klasszikusok műveinek szóbeli magyar fordítása során; végül pedig, hogy maguk is felhasználják ezeket magyar nyelvű írásbeli feladatoknak elkészítésekor. Kétségtelen, hogy közben magyar anyanyelvük is gazdagodott, színeselett." (147. oldal). Magyar oktatás szempontjából ez volt a legfontosabb.

Ezekben az 1700-as években és még korábbi időszakban használt tankönyvek és a Mészáros István tanár úr által idézett és Nagyszombatban kiadott vaskos „Universae phraseologiae latinae corpus” a 9-10 és a 15-16 éves diákok részére íródott, és a magyar lakosságú városok, városi-plébániai iskolákban szokásos oktatási gyakorlatot tükrözik.

„Ebben az oktatási gyakorlatban jelen volt a magyar nyelv, még pedig nemcsak a hangzó, hanem az írott magyar nyelv is.” (213 oldal.) Miután a szaknyelv sok veszélyt hozott és hoz ma is, amely a nép nyelvért rontja, talán szükséges megjegyezni azt is, hogy igen gondosan és kötelességtudattal már 1525-ben „magyarul szövegezték céhlevelüket a szatmári szabók,” pár évvel később a pesti ötvösök és egy évvel utána a „debreceni kovács – lakatos céh.” Nehéz körülmények között, de mégis jó irányban haladtak és neveltek az iskolák. (214. oldal.)

A tanult, iskolázott magyarok nyelve, mint a középkori értelmiség nyelve mindenütt, a latin volt. A törvényhozás, az állami igazgatás, a bírászkodás, tehát nemcsak az oktatás folyt ezen a nyelven. Nálunk kicsit hosszabb ideig mint másutt. Amikor azonban az általános latin nyelvű tanulás több mint egy évszázaddal előbb megszűnt, akkor került az ország szemben azzal a sajnálatos tudálékossággal, hogy tanult emberei közül többen idegen szavakkal zsúfolták tele beszédüket és írásukat. Így kerültünk oda, hogy olyan „magyar” mondatokat, mondatrészeket olvassanak elődeink is, mint mi is olvashatunk manapság. Az új példák közül csak egyet idézek arról a valakiről, aki „abszurd ötlettel roadshowzik”. De már ennek a kornak megnyitójánál ott volt Petőfi is „Deákpályám” c. versével, amelyből két versszakot, az elsőt és az utolsót, a hatodikot idézem:

1. „Diligenter frequentáltam - Iskoláim egykoron - Szcundába ponált mégis - Sok számár professzorom.

6. Ergo mentem és vagáltam - A hazában szanaszét. Verte tandem a bal combom - Kard... azaz, hogy panganét”. (232. oldal)

Petőfi versének éle, nem kis mértékben a selmecbányai iskola egyik tanára, annak magyar ellenessége ellen irányult, de az is kétségtelen, hogy elsősorán jellemezi azt a tudálékos, vagy talán fennhéjázó szokást, amit a magyar nyelv érdekében nekünk is elleneznünk kell.

Nézzük most tovább a már említett és Nagyszombatban megjelent szóértelmező, szómagyarázó tankönyvet. Ebben „több száz magyar nyelvű szólás, közmondás és sajátos magyar kifejezés található”. (Mészáros István. 147. oldal), amelyek már 260 évvel ezelőtt láttak napvilágot. A most itt idézett példák, azonban az én választásom és sem az eredeti munkát, sem Dr. Mészáros István csoportosítását nem jellemzik. Annál is inkább, mert az eredeti, az idézett nagyszombati tankönyv magyar szövegét összeállító bizottságot Faludy Ferenc jezsuita költőnk irányította. (148. oldal).

(Folytatás a 38. oldalon)

PINTÉR LÁSZLÓ

TAVASZ VOLT OKTÓBERBEN

Ősz volt. Lehullni készült már a levél:
A rügy is enyves bundába öltözött...
Belső érzés súgta, hogy jön már a tél,
De csattanósan értek a gyümölcsök.

De tavaszi láz lüktetett az érben:
Márciusi illat, szerelmi mámor.
Nyíltak a szívek, tisztán, hófehéren
A szabadság megízlelt italától.

A gyümölcsse tizenegy évig érett,
Lassan, de keményen, mint az életünk,
És büszkén, mint az isteni szentségek,
Kövezett utcákon menetelt velünk.

Október napja csokolta pirossá:
Remények melege édesítette:
Milliók vágya imát küldött hozzá,
De a hazugság réme ítelt felette.

Nagy volt: hatalmas és édes, mint a méz:
Új volt és magyar, és fénylett, mint a nap:
Friss és üde, mint a tavaszi vetés,
De elraborták tőlünk egy nap alatt.

Nőtt a lelkünk a világot előntőn,
Mint a vízözön, s Noé voltunk rajta.
Szívek pihentek múlton, mán és jövőn:
Eltűnt a tegnap remegő alapja.

De jött egy óra, egy keserves hajnal,
Mikor ősz zúgott végig lelkeinken
Keményen: kegyetlen, feltarthatatlan:
És e vad viharban elveszett minden.

De maradt egy élet, - ha még maradt, -
Egy szálnalmas egy megmenteni való.
Szökni kellett dermedt éjszakák alatt,
S a letiport csönd volt a búcsúztató.

Ősz volt. - Eltűnt a fákról minden levél:
A rügy is enyves bundába öltözött.
Belső érzés súgta, hogy itt van a tél.
S lehulltak már mind az érett gyümölcsök.

PINTÉR LÁSZLÓ

IT WAS SPRING IN OCTOBER

Autumn was here. The leaves prepared to fall.
The buds began to hide in coated sap.
Winter's cold premonition, felt by all...
Fruit-laden branches bent, ready to snap.

But spring fever pulsed, swelling arteries,
the smell of March, love's rapture filled the
heart,
mind opened wide for snow-white reveries:
the taste of freedom wrought this - rent the dark.

Eleven years' oppression that this fruit
has grown in us, stone hard, just like our lives.
What pain by pain our inner sanctum built
now proudly marched with us, no more denied.

October's sunshine-painted, rosy bliss,
this hope-fed warmth, this sweet tasting honey,
prayed for by millions, freedom's first kiss -
was cruelly crushed by lying tyranny.

Uplifting, mighty, powerful and great,
t'was new, Magyar, and shone bright as the Sun,
a healthy bloom, as fresh as the spring fields -
crushed in a day, fruits stolen by the gun.

Our spirits swelled, ready to flood the Earth,
a biblical flood: we were its Noah,
and hearts were resting, timeless, peace
unearthed,
tyranny's foundation shook, fell, was gone.

But it was not to be. A new dawn, merciless,
chilling our souls, once more swept through the
fall;
a cold storm, unstoppable, pitiless,
and in this storm we once more lost it all.

Remained a life - if one could call it that -
a pitiful existence to be saved:
a crack left to escape, and that was that:
crushed silence was the only thing that waved.

Autumn it was. The leaves blew off the trees,
the buds encased themselves in frozen sap.
One felt the winter. Lonely reveries,
lost dreams and wasted fruit left to recap.

Translated by Frank Veszely

MAGYAR VILÁG AZ IRISH LAKE PARTJÁN

Régi adósságunkat törlesztjük, amikor útra kelünk e magyarságot dédelgető, nemzeti összetartozást szolgáló kis „szigetre” dr. Flender Gyöngyivel és Kálmán Lászlóval, a Körösi Csoma Sándor Program ösztöndíjasaival.

Az ontariói táj minden pompája élénk tárult, amíg Torontótól a csodálatos Irish Lake-ig haladtunk. Megérkezésünkkor egy külön kicsi magyar világ fogadott, igazi, Julianus programba illő, kanadai magyar örökség.

Túravezetőnk, Juretic Ferenc egyenesen a Klubházhoz vezetett, amelynek homlokzatát a magyar és kanadai zászló díszíti. Miközben kiterítette a helység térképét, amelyen minden nyaraló megtalálható, elmondta, hogy 1962. szeptember 14-én alakult meg a Délvidék Klubhall. Az alapítók között volt Juretic Ferenc, Szabó Mihály, Verbancic Ferenc, Jambrits Márton, majd 1963-ban a zalaiak megvásárolták a nagyvárostól kissé távol eső, de annál szebb területet. 1972-ben kezdett el építkezni 21 délvidéki magyar család, hogy legyen, ahová elvonulniuk, otthonos hangulatot varázsolva a kanadai tó partjára, nem utolsó sorban pedig az utánpótlásnak, a cserkészeknek, a hétvégi magyar iskoláknak akartak vakációs táborhelyet teremteni. Legnagyobb gondot eleinte a vízprobléma jelentette számukra, de magyar leleménnyel és hozzáértéssel azt is megoldották – egy 11 méter mély kis kút pl. nagyszerűen ellátja vízzel a klubházat. A valamikori „parlagot” fákkal ültették tele, amelyek azóta vastag terebélyesedtek, az egyes „portákat” izléses virágos kertek, kis parkok díszítik.

A telep elfogadott alapszabály szerint működik: közös akarat és közös határozat képezi a demokrácia pillérét. Kéthetente más és más három család vágja le a fűvet az egész telepen, évente két nagygyűlésen beszélnek meg a közös tennivalókat. A gyűlésektől függetlenül, hétvégeken, szabadságolások idején pecsenyesütés illata tölti meg a levegőt, szabadtéri kemence barátságos látványa, fürdőzők vidám zajongása messziről is felhívja az arra tévedők figyelmét a magyarokra. A tó vize tiszta, higiéniaileg évente három alkalommal ellenőrzik az illetékes szervek. Egy-egy három napig tartó „fiúdorbézolás” pedig el sem maradhatna egyetlen téli szezonból sem!

Ha valaki szeretné megismerni a délvidékiek Irish-tó partján megbúvó barátságos telepét, ha kikapcsolódásra, pihenni vágyik, baráti társasággal

elvonulni a nagyvilág zajától, érdeklődjék a bérlet lehetőségeiről Juretic Ferencnél a 416 225 0752-es telefonszámon. (D. R.)

Fotók: Flender Gyöngyi

Folytatás a 35. oldalról

Remélem azonban, hogy legalább egy két magam választotta idézettel rá tudok mutatni azokra az érzésekre, amelyeket sok olvasó érez amikor idegen szavakat olvas magyaroknak írt szövegben. Az a fennhéjázás amire az idegen szavak szükségtelen és értelmetlen használatakor gondolhatunk kitűnően jellemezhető és visszautasítható ezzel a közmondással: „Az ökör csak ökör, ha Bécsbe hajtják is”. A közmondás nem sérti az idegen szavakat használó írókat, de kipellengérez az irományt. Sőt,mitöbb, az idegen szót imádó, vagy magyarul nem eléggé tudó” irástudót” emlékeztetheti a következő közmondásra is: „Fogas ebnek való a csont rágás”, vagyis csak azt csináld, amihez értesz. Kitűnően használható az a szólás is, amikor valaki idegen szavakat használ irományában, beszédében, akkor „Más szája izére főz.” Sőt az is, hogy idegen szavakkal „egyik szavunkkal a másikat agyon csapjuk”.

Nem szeretnék a közmondásoknak olyan célokat tulajdonítani, ami nemcsak az 1750-es években nem volt cél, és elsősorban ma sem idegen kifejezéseket akarunk ellensúlyozni használatukkal. A közmondások további idézete inkább szépségük, érdekességük és értelmezésük miatt van, hogy mint 1750 óta mindig, ma is erősítsék azok magyar nyelvét, akiknek arra szükségük van. Az itt idézett közmondások értelme ma is ugyanaz, mint volt az 1750-es és azt megelőző években. Ki ne értené és élvezné ezeket: „Olcsó húsnak híg a leve”; „nem akarásnak nyögés a vége”; „reá talált a zsák a foltjára”; „az álorcás emberek nem tetszenek sokáig”; és azt is könnyű megérteni, hogy „körmöten macskának nehéz fára mászni” vagy pedig „kitetszik a szavából, hogy tehén vagy fülemüle”. Dr. Mészáros István munkájában többször és több helyütt mutat iskoláink fontosságára, amely történelmünk kezdetétől velünk van és minden új politikai irány, legyen jó vagy népellenes, az iskolák alakításával vagy a tananyag megváltoztatásával igyekezett az országot befolyásolni. Szent Istvántól kezdve Mátyás királyig, többen iskoláink javításával igyekeztek uralmukat biztosabbá, elfogadhatóbbá tenni és ez a törekvés máig is világosan velünk van. Gondoljunk csak olyan nevekre, mint Pázmány, Apáczai Csere, Vitéz János, Széchenyi, Eötvös, Klebersberg, Szekfü, Teleki, vagy a legújabbak közt Márai vagy Németh László, akik bármi másért találtak hírt, hatalmat életük folyamán, a magyar oktatás, és a magyar nyelv fontosságáért küzdöttek. Noha a szó „nemzetnevelés” csak 1841-ben tűnt fel, függetlenül a kortól, az itt megnevezett legnagyobbjaink mindig is ezt tették. Ezek a példák elég kellene, hogy legyenek a mai írók számára is a magyar nyelv szépségének, teljességének, tisztaságának megőrzéséhez

DEVECSERY LÁSZLÓ

FÉNY-JÁTÉK SZŐLŐLEVÉLEN

Fény fut a fényen
fény fut az égen:
szőlőlevélen.
Szőlőlevélen,
szőlőlevélen,
fény fut a fényen,
fürt-rejtekében,
érett a szem már,
zöld hűvösében.
Hajlik a hegy most,
fürtjeit bontja,
hullanak fények,
égről a porba.
Hajlik a lány már,
rezdül a melle,
fürtönként hullik
vágyam a csendre.
(Tréfál az ég is,
felhőkkel játszik,
könnyű szellővel
eső cicázik.
Szüret kapuja
tört sugarakból,
ível az égre
szivárvány-napból.)
Csordul a must és
hordók is telnek,
távol-időnek
forrva üzennek.
Alkonyi fény még
szítál az égen,
utolsót játszik
szőlőlevélen.
Szunnyad a hegy már
csend hűvösében...

VERS-JÁTÉK, ÖSSZEL

Nap ragyog, még Nap ragyog,
fényörömben ballagok.
Ősz szikrázik hajamban,
verselgetek magamban.
Nap ragyog még, Nap ragyog,
fénykörömben angyalok.
Cirógatják fejemet,
meghallgatják versemet.
Nap ragyog még, Nap ragyog,
szikrák között arcotok.
Fény gyullad a szememben,
tűz lobban a versemben.
Nap ragyog még, Nap ragyog,
fényörömben ballagok.

MAGYAR NAPLÓ

DIGITALSTAND
www.digitalstand.hu

**Az egyetlen szépirodalmi folyóirat
a DIGITALSTAND-on!**

A Magyar Napló elektronikus formája már a www.digitalstand.hu webáruházban is elérhető!
A digitális folyóirat tartalma teljes egészében megegyezik a hagyományos lapszámokéval.

Digitális lapszám vásárlása: 390 Ft

Digitális előfizetés

12 hónapra: 3960 Ft (12 lapszám, egy lapszám ára: 330 Ft)

6 hónapra: 1980 Ft (6 lapszám, egy lapszám ára: 330 Ft)

3 hónapra: 990 Ft (3 lapszám, egy lapszám ára: 330 Ft)

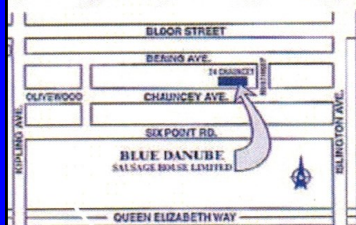
(Az árak az Áfá-t tartalmazzák.)

Fedezze fel a digitális újságolvasás előnyeit! Ha a Digitalstandot választja, a Magyar Napló mindig Önnél lesz, ráadásul kedvezőbb áron, mint korábban bármikor!

BLUE DANUBE SAUSAGE HOUSE LIMITED

Igazi magyaros jóízű friss hentesárak
Finom házi sütemények
Magyar áruk bőséges választéka
Szeretettel várja Önöket a Balega család

24 Chauncey Ave.,
Etobicoke, ON M8Z 2Z4
Tel: (416) 234-9911
Fax: (416) 234-9122
bluedanubesausagehouse.com

A torontói magyar közösség emlékönyve

1938 - 2011

History of Toronto's Hungarian Community

szerkesztette

Dancs Rózsa

Ára: 38:00 CA\$. Hívja: 416 491 4631

nemzeti regiszter

Magyarország Ottawai Nagykövetsége, Magyarország Torontói Főkonzulátusa,
a Kanadai Magyarok Országos Szövetsége (KMOSz),

valamint

az '56-os Szabadságharcosok Szövetsége

tisztelettel meghívja az 1956-os forradalom 57. évfordulója alkalmából

2013. október 23-án (szerdán) rendezett ünnepekre Torontóba, melyek díszvendége

ÁDER JÁNOS

Magyarország köztársasági elnöke

Az ünnepi program:

14:00 óra:
zászlófelvonás és koszorúzás
Budapest Park
1755 Lake Shore Blvd W, Toronto

18:00 óra:
állampolgársági eskütétel
és
ünnepi műsor
Szt. Erzsébet templom
432 Sheppard Ave E, Toronto

Gyermeklap

Végre itt a BÓBITA!

MAMI, TUDOD, MI VAN
BENNE?

Vers, játék és sok-sok mese!
Nyelvtörő, rejtvény, színezők,
Találós kérdések, kifestők!
Édesanyám,

kérlek na-
gyon,

Legyen az én
kicsi
lapom!

Megrendelhető: 416 491 4631

Magyar-Angol Kulturális Folyóirat Hungarian-English Cultural Magazine

KALEJDOSZKÓP
ALEIDOSCOPE

"Nincs más haza, csak az anyanyelv..."
(Márai)

15 éve indult el

Észak-Amerika egyetlen kétnyelvű,
kimagasló színvonalat követő kulturális folyóirata
Szervátiusz Jenő-díjjal kitüntetett lap
Az összmagyarság irodalmi, kulturális,
tudományos munkásságára odafigyelő folyóirat

Főszerkesztő: Dancs Rózsa

Felelős kiadó: George Telch Kalejdoszkóp Publishing

www.kalejdoszkop.com rozsadancs@yahoo.ca

Tel: 416-491-4631